

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kristýna Onderková

Zásada koncentrace v civilním procesu
(The Principle of Concentration in Civil Proceedings)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Silvia Kubešová, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. 12. 2016

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Kristýna Onderková

V Praze dne 1. 12. 2016

Děkuji paní JUDr. Silvii Kubešové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

Obsah

1. Úvod.....	1
1.1. Struktura, metodologie, místní a časové vymezení, použité zdroje	3
2. Zásada koncentrace v českém civilním procesu	6
2.1. Základní pojmy v historickém kontextu.....	6
2.2. Řízení před soudem I. stupně	12
2.2.1. Příprava jednání	12
2.2.2. Kvalifikovaná výzva	13
2.2.3. Přípravné jednání	23
2.2.4. Koncentrace řízení ze zákona	26
2.2.5. Skončení jednání.....	38
2.3. Řízení před soudem II. stupně	41
3. Komparace české a slovenské úpravy koncentrace	46
3.1. Historický exkurz do slovenské úpravy zásady koncentrace	47
3.2. Řízení před soudem I. stupně	49
3.2.1. Příprava jednání	49
3.2.2. Koncentrace řízení ze zákona a soudcovská koncentrace	54
3.3. Řízení před soudem II. stupně	57
4. Závěr	59
Použité prameny a literatura.....	63
Prameny.....	63
Literatura	66
Resumé.....	69
Summary	70

1. Úvod

Maxima „*justice delayed, justice denied*“, tedy česky „*spravedlnost opožděná je spravedlností odepřenou*“, jejíž autorství bývá připisováno britskému premiéru Williamu Gladstoneovi,¹ vyjadřuje hlavní smysl koncentrace řízení, jímž je rychlé projednání a rozhodnutí soudu o sporných věcech.

Tento základní účel může být naplněn jedině za předpokladu souběžné ochrany práv účastníka řízení prostřednictvím procesněprávních záruk, jakými jsou řádné poučení ze strany soudu o jeho právech a negativních důsledcích spojených s jeho pasivitou, a zajištění, že účastník nebude v nepřiměřené časové tísní, která mu nedovolí uplatnit veškerá relevantní tvrzení a důkazy k jejich prokázání.

Zásada koncentrace představuje jednu z významných odvětvových zásad (ve smyslu segmentů obecnějších právních principů)² civilního procesu. Její podstatu tvoří povinnost strany sporu v jisté fázi řízení vykonat pod následkem prekluze současně veškeré procesní úkony, pro které byla daná fáze určena.

Koncentrace je tak úzce spjata především s povinností tvrzení a povinností důkazní, přičemž tento skutkový a důkazní „stopstav“ má za úkol zaručit rychlou a účinnou soudní ochranu subjektivním soukromým právům účastníků řízení v souladu s ustanovením § 6 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“ nebo „o. s. ř.“), a zajistit naplnění práva účastníka řízení na projednání a rozhodnutí věci bez zbytečných průtahů.³

Samotná žaloba nemusí ještě obsahovat veškeré rozhodné skutečnosti podložené všemi dostupnými důkazy pro rozhodnutí soudu ve věci, ale pokud

¹ STERN, Henry J. Justice Delayed Is Justice Denied. *The Huffington Post*. 24. 8. 2010, [online]. [cit. 29. 11. 2016] Dostupné z www.huffingtonpost.com

² PINZ, Jan. Právní principy, zásady a legis ratio. In: Jiří Boguszak a kol. *Právní principy*. Pelhřimov: Kolokvium, 1999. s. 113.

³ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část - Řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015. s. 60.

chce účastník ve sporu uspět, měl by taková tvrzení a důkazy uplatnit v průběhu zákonem vymezených časových úseků.⁴

Mělo by tak v zásadě záviset na aktivním přístupu účastníka samotného, neboť starat se o proces, procesní aktivita, povinnost součinnosti se soudem neboli procesní diligence je základní procesní povinností účastníka.⁵

Zároveň však koncentrace nemá sloužit k omezování dokazování a nelze ji chápat jako sankci či trest za to, že účastník podcenil následky a neshromáždil včas důkazy. Účastníkům naopak musí být i přes koncentraci zaručena „rovnost zbraní“ a koncentrace má sloužit jako nástroj k naplnění jejich ústavního práva na projednání a rozhodnutí věci v přiměřené době,⁶ neboť platí, že *„příliš pečlivé nalézání spravedlnosti vede často k jejímu odepření, konkrétně v podobě průtahů nebo nepřipustné vyšetřovací činnosti soudu ve sporném řízení a hájení zájmů (i) té strany sporu, která si to nezaslouží, a tedy k projevu nezdravého státního (soudního) paternalismu, jenž (zejména) do kontradiktorního procesu nepatří.“*⁷

Novelou občanského soudního řádu s účinností od 1. července 2009 došlo ke zvýšení odpovědnosti účastníka řízení za průběh a konečný výsledek sporného řízení, neboť s případnou procesní pasivitou účastníka řízení zákon v souvislosti s uplatněním zásady koncentrace spojuje negativní důsledky, jakými jsou neunesení důkazního břemene, ztráta sporu, případně rozsudek pro uznání. Novela tak přinesla relativně zásadní posun ve prospěch zásady formální pravdy v občanském soudním řízení sporném, s nímž je zásada koncentrace v podstatě výhradně spjata.

Tvrzení rozhodných skutečností a předkládání důkazů je koncentrováno (někdy se hovoří též o „zhuštění“) do zákonem stanovených fází soudního řízení a k později uplatněným tvrzením a důkazům soud až na výjimky nepřihlíží. Na ostatní se koncentrace nevztahuje, protože účastníci mohou například kdykoliv během řízení namítat nedostatky podmínek řízení.

⁴ KUBEŠOVÁ, Silvia. *Koncentrace v soudním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 2012. s. 11.

⁵ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. 2015, op. cit. s. 139.

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 13/2007 [online]. [cit. 29. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

⁷ JIRSA, Jaromír. Zamyšlení nad zákonnou koncentrací – aneb, není-li koncentrace v mysli, je v zákonu k ničemu. *Právní prostor*. 22. 4. 2014 [online]. [cit. 19. 11. 2016] Dostupný z www.pravniprostor.cz

Výzkumnými otázkami, na které se pokusím prostřednictvím této práce odpovědět, budou, jakým způsobem se v současné české platné právní úpravě uplatňuje zásada koncentrace a jaké problémy se s jednotlivými prvky zákonné koncentrace pojí. K nalezení odpovědí na tyto otázky bude v práci použita komparace české úpravy s úpravou slovenskou.

Hlavním cílem práce bude prostřednictvím srovnání zakotvení koncentrace v občanském soudním řádu, v do nedávné doby na Slovensku platném zákoně č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok (dále jen „občiansky súdny poriadok“ nebo „o. s. p.“), a rovněž v novém slovenském procesním předpise platném teprve od 1. července 2016 – zákoně č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok (dále jen „civilný sporový poriadok“ nebo „c. s. p.“), navrhnout, jakým způsobem by hlavní nedostatky, které jsou s uplatněním zásady koncentrace v českém civilním procesu spjaty, mohly být eliminovány.

1.1. Struktura, metodologie, místní a časové vymezení, použité zdroje

Práce bude rozdělena do dvou stěžejních částí. V první části bude představena zásada koncentrace a související pojmy v historickém kontextu. Důraz bude přitom kladen na velkou novelu a souhrnnou novelu o. s. ř., které zakotvily koncentraci do současné právní úpravy.

Dále bude věnována pozornost jednotlivým prvkům zákonné koncentrace řízení dle jejich členění v ustanoveních občanského soudního řádu. V podkapitolách tak budou postupně analyzovány řízení před soudem I. stupně s důrazem na institut tzv. kvalifikované výzvy (§ 114b), přípravné jednání (§ 114c), koncentraci řízení ze zákona (§ 118b) a skončení jednání (§ 119a), a řízení před soudem II. stupně (§ 205 a násl.) v kontextu zásady koncentrace.

Speciální věci sporného řízení, v nichž se rovněž uplatňuje zásada koncentrace řízení, jakými jsou platební rozkaz, elektronický platební rozkaz, evropský platební rozkaz, směnečný a šekový platební rozkaz a věci podle části páté o. s. ř. budou v této práci zmíněny značně okrajově, neboť je práce zaměřena především na obecnou úpravu zásady koncentrace, jakož i na srovnání české a slovenské obecné úpravy zásady koncentrace.

Komparace české a slovenské úpravy zásady koncentrace pak bude tvořit druhou stěžejní část práce. Výběr srovnání se slovenskou úpravou není náhodný. Vychází ze skutečnosti, že obě úpravy mají společenský historický základ, a je tak možné porovnat jejich vývoj a směřování po rozdělení obou států a zhodnotit rozdíly a podobnosti.

Z hlediska metodologického vymezení bude práce především analýzou právního zakotvení zásady koncentrace v současné platné úpravě. Právní komparatistika je právní věda, která se zabývá mimo jiné srovnáváním různých právních řádů a jejich institutů.⁸ Druhá část práce tak bude prostřednictvím analýzy uplatnění prvků koncentrace ve slovenské právní úpravě právní komparací způsobu uplatnění zásady koncentrace v právních řádech zemí, jejichž společná historie a vývoj takové srovnání umožňují.

Co se místního a časového vymezení týče, práce bude zaměřena na právní úpravu v České republice a v obecnější a méně detailní rovině rovněž na Slovensku. Práce se bude soustřeďovat především na platnou právní úpravu, resp. na znění příslušných ustanovení zákona, které zakotvila souhrnná novela občanského soudního řádu s účinností od 1. července 2009. Nicméně historický vývoj sahající až do období Rakouska-Uherska bude rovněž v práci představen a analyzován pro pochopení původu některých institutů, společného česko-slovenského základu a pro načrtnutí proměn koncentrace v čase.

Práce bude založena na analýze jednotlivých pramenů práva, tedy především občanského soudního řádu v platném znění a novel tohoto základního procesněprávního předpisu se specifickým důrazem na tzv. velkou novelu a souhrnnou novelu o. s. ř. Pro načrtnutí historického kontextu bude čerpáno rovněž z dobových úprav procesního práva.

K lepšímu pochopení záměrů zákonodárce poslouží důvodové zprávy a četná judikatura soudů České republiky týkající se zásady koncentrace, jež právo dotváří. Ve druhé části bude hlavním pramenem občiansky súdny poriadok a civilný sporový poriadok.

⁸ Centrum právní komparatistiky [online]. [cit. 29. 11. 2016] Dostupné z www.komparatistika.cz

Poznatky načerpané z pramenů budou doplněny o informace získané ze zdrojů sekundárních, tedy především z odborné literatury a odborných článků. Pro výklad budou použity komentáře k jednotlivým ustanovením zákona.

Namísto je také zmínit práci Kláry Hamulákové *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*, která se jednak podrobně věnuje současné úpravě prvků zásady koncentrace a upozorňuje na některé jejich problematické aspekty, jež byly do českého právního řádu zavedeny zejména souhrnnou novelou o. s. ř., jednak představuje i srovnání se slovenskou úpravou, která dle jejího názoru českou úpravu v mnohém převyšuje.

Druhým významným sekundárním zdrojem, který bude v práci použit, je sbírka Karla Svobody *Přehled judikatury: poučovací povinnosti soudu a koncentrace řízení*, která zachycuje a rozebírá některá významná rozhodnutí nejvyšších soudů České republiky.

Vzhledem k tomu, že tato publikace však pokrývá pouze rozhodnutí vydaná před souhrnnou novelou o. s. ř., je nutné na její obsah nahlížet v kontextu současné platné úpravy a doplnit ji o četná rozhodnutí vydaná nejvyššími soudy v posledních letech.

Dále bude použita dizertační práce Silvie Kubešové *Koncentrace v soudním řízení*, jež podobně jako práce Kláry Hamulákové upozorňuje na některé nedostatky v platné úpravě ve vztahu k prvkům zákonné koncentrace.

Vše bude doplněno o základní charakteristiky pojmů vycházející z učebnice procesního práva *Civilní právo procesní. První část - Řízení nalézací* Aleny Winterové, Aleny Mackové a kolektivu, a dále o poznatky z odborných článků předních českých a slovenských procesualistů.

2. Zásada koncentrace v českém civilním procesu

2.1. Základní pojmy v historickém kontextu

Koncentrace řízení je definována jako „*soustředění řízení na co nejmenší množství termínů*“⁹ nebo také jako procesněprávní institut, jímž jsou účastníci pod hrozbou procesní odpovědnosti stimulováni k tomu, aby k řízení přistupovali aktivně a soustředili (koncentrovali) všechna rozhodná skutková tvrzení a důkazy k jejich prokázání právně významné pro spornou věc do určitých, zákonem časově vymezených, fází občanského soudního řízení.¹⁰

Zásada koncentrační, jež je v teorii občanského procesního práva někdy označovaná také jako zásada soustředovací, eventuální nebo legálního pořádku,¹¹ je upravena zejména v ustanoveních § 114a, § 114b, § 114c, § 118a, § 118b, § 119a, § 205a a § 205b o. s. ř.

Časové okamžiky, s nimiž se pojí, představují především skončení přípravného jednání, pokud je nařízeno a provedeno, skončení prvního jednání a vyhlášení prvostupňového rozsudku. Každá koncentrace řízení by zároveň měla být spojena s poučením soudu.

Zákonná koncentrace vyplývá přímo ze zákona, tedy bez ohledu na to, zda si ji soud a účastníci přejí, nebo ne, oproti tomu koncentrace soudcovská závisí na úvaze soudu a uplatňuje se na návrh účastníka řízení. V současné právní úpravě se však uplatňuje pouze zákonná koncentrace, koncentrace soudcovská byla zrušena souhrnnou novelou o. s. ř.

Zvláštní zákonná koncentrace znamená, že se soustředovací zásada uplatňuje jen ve vybraných sporných soudních řízeních, naproti tomu univerzální zákonná koncentrace řízení se vztahuje na všechna sporná soudní řízení bez zřetele na povahu a hodnotu předmětu řízení.

⁹ STAVINHOVÁ, Jaruška.; HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2003. s. 180.

¹⁰ KUBEŠOVÁ, Silvia. 2012, op. cit. s. 61.

¹¹ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. 2015, op. cit. s. 78.

Nutno poznamenat, že existují i zákonné výjimky z univerzální koncentrace řízení. Dle ustanovení § 118b odst. 1 a § 114c odst. 5 o. s. ř. musí jít o skutečnosti a důkazy právně rozhodné ve věci samé, které zpochybňují věrohodnost již provedených důkazů, a dále o skutečnosti a důkazy právně významné, které účastníci řízení nemohli před zkoncentrováním řízení uvést bez své viny.

Od nabytí účinnosti zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do dne 31. 12. 1947 (dále jen „civilní řád soudní“ nebo „c. ř. s.“), se v českém civilním procesu uplatňovala zásada jednotnosti občanského soudního řízení sporného neboli zásada arbitrárního pořádku, dle níž řízení tvoří jeden celek, v němž není striktně stanoven sled procesních úkonů a účastníci mohou uplatňovat rozhodné skutečnosti a důkazy po celou dobu až do vydání rozhodnutí.

Jednotnost řízení však často vede k pasivitě účastníků řízení, kteří jsou nedostatečně motivováni k včasnému tvrzení rozhodných skutečností a dostatečně rychlému překládání právně významných důkazů ve věci samé. To může v důsledku znamenat průtahy v řízení a ohrožení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces.

Prvky koncentrace se v české právní úpravě ve větší míře objevily až spolu s přijetím novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. a koncentrační zásada pak byla výrazně posílena novelou občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb., kterou došlo k zásadnímu prohloubení odpovědnosti účastníka řízení za včasné prokázání skutkového stavu a posílení zásady formální pravdy na úkor zásady materiální pravdy ve snaze zajistit urychlení a zefektivnění soudního řízení jako předpokladů pro zajištění spravedlivého soudního procesu.

V platné právní úpravě se tak již naplno prosazuje univerzální zákonná koncentrace řízení, přestože zásada arbitrárního pořádku jí nebyla nahrazena a obě zásady se v zásadě uplatňují v českém civilním právu procesním vedle sebe.

Prvky koncentrace se nicméně v určité podobě a prostřednictvím určitých právních institutů objevovaly již v právních úpravách historických. V období vlády Habsburků v českých zemích i po vzniku samostatného Československa

v letech 1918 - 1948 platil na našem území civilní řád soudní, jehož autorem byl předlitavský právní teoretik a ministr spravedlnosti Franz Klein.¹²

Na základě tzv. recepční normy, tj. zákona č. 11/1918 Sb. nař., o zřízení samostatného státu československého, byl civilní řád soudní převzat do českého právního řádu, takže platil u nás po celé období první republiky a za okupace.

Naproti tomu na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byla v platnosti ponechána původní uherská právní úprava. Paradoxně tak v jednom státě platily dva relativně odlišné právní řády – jiný v českých zemích, jiný na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.

V tomto procesním předpise civilního práva, a to konkrétně v ustanovení § 239 a násl. c. ř. s., existoval institut tzv. prvního roku, který měl sloužit k přípravě jednání, pokusu o smír, vyřízení sporu rozsudkem na základě uznání, vzdání či pro zmeškání, jakož i k dalším procesním úkonům, a je tak považován za předchůdce dnešní úpravy přípravy jednání. V této fázi však ještě nebyly navrhovány důkazy a soud se ještě blíže nezabýval ani skutkovými tvrzeními stran.

Soud mohl také v souladu s ustanovením § 245 civilního řádu soudního nařídit, a to i na návrh žalobce, tzv. přípravné řízení,¹³ které by se dalo přirovnat k přípravnému jednání dle ustanovení § 114c o. s. ř., jež obsahuje prvky zásady koncentrace řízení v současné platné úpravě.

V civilním řádu soudním existovala na rozdíl od dnešní úpravy soudcovská koncentrace řízení, neboť soudce měl možnost, nikoliv povinnost, prohlásit návrh za nepřipustný, aby tak zamezil zbytečným průtahům.

Ustanovení § 396 civilního řádu soudního upravovalo podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání na návrh dostavivší se strany sporu. Rozsudek pro

¹² PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. s. 71.

¹³ Zákon č. 113/1895 ř. z.

uznání pak na rozdíl od současné právní úpravy mohl být vydán pouze v případě výslovného uznání nároku ze strany žalovaného (§ 395 c. ř. s.).¹⁴

Na tomto příkladu lze demonstrovat, že jeden z nejméně kritizovaných nástrojů zásady koncentrace v současném civilním procesu, kterému bude ještě věnován prostor níže, nemá oporu v historických právních úpravách.¹⁵

Podle c. ř. s. po skončení přípravného řízení v následujícím ústním jednání účastníci již nemohli uplatňovat, až na výjimky, žádné nové skutečnosti či důkazy, což též dokazuje, že v této historické úpravě se uplatňovala do jisté míry zásada koncentrace řízení.

V řízeních, kde se přípravné řízení nenařizovalo, bylo možné uvádět nová tvrzení a předkládat důkazy až do skončení ústního přelíčení, jež bylo ovládáno zásadou arbitrárního pořádku.¹⁶

V návaznosti na události v Československu z února roku 1948 byl vydán zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, a poté zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), na které později navázal i občanský soudní řád č. 99/1963 Sb., jenž přes velké množství novel platí dodnes.

Zmíněné právní předpisy z totalitního období českých dějin přinesly množství změn. Zásada materiální pravdy dostala přednost před zásadou formální pravdy, zásady vyšetřovací a oficiality před zásadami projednací a dispoziční.

Uplatňován byl rovněž systém úplné apelace a nerozlišovalo se mezi řízením sporným a nesporným. Zásada koncentrace se s výjimkou právní úpravy námitek proti směnečnému a šekovému platebnímu rozkazu¹⁷ neuplatňovala vůbec.

Se změnou politického režimu v roce 1989, a následným rozpadem státu na Českou a Slovenskou republiku v roce 1993, nastala i potřeba upravit zásadním

¹⁴ Zákon č. 113/1895 ř. z.

¹⁵ HAMUEÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. s. 35.

¹⁶ KUBEŠOVÁ, Silvia. 2012, op. cit. s. 49.

¹⁷ § 423 odst. 2 zákona č. 142/1950 Sb.

způsobem právní předpisy a odstranit některé instituty a zásady, které byly v rozporu s novým demokratickým zřízením.

V oblasti civilního práva procesního to zejména znamenalo, že se opět vůdčími staly zásady projednací, dispoziční či volného hodnocení důkazů. Novelou občanského soudního řádu č. 171/1993 Sb. byl znovuzaveden rozsudek pro zmeškání (neboli kontumační rozsudek) a rozsudek pro uznání. Fikce uznání nároku však v té době ještě neexistovala.¹⁸

Pro zásadu koncentrace byly nicméně zásadní až tzv. velká novela občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. a tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 7/2009 Sb.

Velká novela o. s. ř. měla za cíl urychlit řízení zavedením ustanovení § 114a týkajícího se přípravy jednání za účelem možnosti rozhodnout věc při jediném jednání, neboť soud prvního stupně je ve sporném řízení skutkovou instancí, což znamená, že u něj mají být v zásadě při jediném jednání provedeny všechny účastníky navrhované důkazy nezbytné k prokázání sporných tvrzení.¹⁹

Ustanovení § 114b pak přineslo bezprecedentní institut tzv. kvalifikované výzvy a fiktivního rozsudku pro uznání (§ 153a o. s. ř.). V souvislosti s těmito ustanoveními se rovněž někdy hovoří o tzv. koncentraci v nepravém slova smyslu.

Koncentrace v pravém slova smyslu byla zavedena rovněž velkou novelou, a to konkrétně ustanoveními § 118c (soudcovská koncentrace) a § 118b (zákonná koncentrace), leč se ještě jednalo pouze o zvláštní zákonnou koncentraci týkající se pouze určitých druhů řízení (ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, ve věcech ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku, popřípadě ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, ve sporech vyvolaných konkursem a vyrovnáním, o základu věci ve sporech o ochranu hospodářské soutěže, o základu věci ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním, o základu věci ve sporech z porušení

¹⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 39.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2006, sp. zn. 29 Odo 1059/2005 [online]. [cit. 29. 10. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

nebo ohrožení práva na obchodní tajemství a v dalších případech stanovených zákonem).

Velká novela dále představila neúplnou apelaci. Tento systém je založen na skutečnosti, že účastníci mohou tvrdit pro věc významné skutečnosti a prokazovat svá tvrzení v zásadě pouze do konce řízení před soudem prvního stupně. Tzv. nova nebo novoty, tzn. později navržená rozhodná skutková tvrzení právně významná pro věc samu a důkazy k jejich prokázání, mohla být základem pro odvolání jen v případech uvedených v ustanovení § 205a o. s. ř.

Celkově tak velkou novelou došlo k posílení zásady formální pravdy na úkor zásady materiální pravdy, což však jakkoli neznamena, že formální pravda převážila.

Účinností souhrnné novely občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. došlo k zásadnímu rozšíření uplatnění zákonné koncentrace, neboť se od 1. července 2009 uplatňuje na veškerá sporná řízení a hovoříme tedy o tzv. univerzální zákonné koncentraci.

Naopak soudcovská koncentrace původně zakotvená v ustanovení § 118c o. s. ř. byla touto novelou zrušena. Důvodem pro zrušení soudcovské koncentrace, někdy také označované jako vhodné či vázané na návrh účastníka a rozhodnutí soudu, bylo, že se v praxi neosvědčila,²⁰ když ze sbírky rozhodnutí a stanovisek českých soudů vyplynulo, že se jednalo o institut soudy nevyužívaný.

Otázkou zůstává, zda toto rozhodnutí zákonodárce bylo správné. Fakt, že soudcovská koncentrace nebyla soudy příliš využívána, nemusí automaticky znamenat, že tento institut mající za cíl zrychlení a zefektivnění řízení na základě úvahy soudu neměl v platné procesněprávní úpravě své opodstatněné místo.²¹ Tomuto institutu proto bude věnována pozornost v druhé části práce.

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb.

²¹ KUBEŠOVÁ, Silvia. 2012, op. cit. s. 61 - 64.

2.2. Řízení před soudem I. stupně

2.2.1. Příprava jednání

Úprava přípravy jednání, kterou zavedla velká novela o. s. ř., směřuje k precizování postupu soudu tak, aby o věci bylo možné rozhodnout zpravidla při jediném jednání. Příprava jednání začíná zkoumáním, zda žaloba nemá vady, jež by bránily pokračování v řízení, a dále jestli jsou splněny všechny podmínky řízení.

Nezastaví-li soud řízení pro neodstranitelný nedostatek podmínek řízení, popřípadě z jiných důvodů stanovených zákonem, soud jednání připraví tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání.²²

K co možná nejdokonalejší přípravě jednání soudu slouží řada procesních prostředků, které jsou demonstrativně vyjmenovány v ustanovení § 114a odst. 2 o. s. ř. Z hlediska koncentrace řízení se jedná především o tzv. obecnou neboli prostou výzvu dle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Za účelem řádné přípravy jednání a umožnění urychleného rozhodnutí ve věci soud vyzve žalovaného, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby soudu předložil důkazy, jichž se dovolává, ledaže se takový postup jeví s ohledem na povahu věci neúčelným. Tímto procesním postupem si soud vytváří nutné předpoklady k tomu, aby co nejdříve získal obraz o skutkovém a důkazním stavu sporné věci a následně se mohl rozhodnout, jakým způsobem bude ve sporném řízení dále pokračovat.²³

Prostá výzva je tak jedním z možných prostředků, jak zajistit urychlení řízení a vyvážit nerovné postavení žalobce a žalovaného, neboť tento prvek zákonné koncentrace vytváří tlak na žalovaného, který zpravidla nemá zájem na rychlém rozhodnutí sporu a mohl by proto jinak svou pasivitou prodlužovat přípravu jednání.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.

²³ KUBEŠOVÁ, Silvia. 2012, op. cit. s. 69.

2.2.2. Kvalifikovaná výzva

Jiným prostředkem pro dosažení procesní aktivity žalovaného a urychlení řízení je tzv. kvalifikovaná výzva k vyjádření, jež byla představena rovněž velkou novelou o. s. ř. a zůstala v prakticky nezměněné podobě v platné právní úpravě i po souhrnné novele o. s. ř.

Kvalifikovaná výzva může být soudem použita namísto obecné výzvy, nebo jestliže žalovaný obecné výzvě řádně a včas nevyhověl. Soud má přitom při rozhodování, kterou výzvu v daném případě použije, vycházet z povahy věci nebo okolností případu, jakož ji může použít rovněž tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem. Zde se jedná o zvláštní případy, kdy kvalifikovanou výzvu je možné vydat, i když z logiky věci půjde o jednoduché případy.

Obsahem kvalifikované výzvy jako právního prostředku přípravy jednání,²⁴ jež se vydává formou usnesení, je uložit žalovanému, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuznává, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení.²⁵

Výzva podle § 114b o. s. ř. je tak kvalifikovaným poučením žalovaného o tom, co se stane, pokud na výzvu soudu neuvede hmotněprávní fakta. Když na tuto žalovaný nereaguje, ztrácí možnost vyvracet žalobcova tvrzení.²⁶

Kvalifikovanou výzvu nelze použít ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír. Předpoklady pro uzavření smíru definuje ustanovení § 99 odst. 1 a 2 o. s. ř. Smír nelze schválit, je-li to v rozporu s povahou projednávané věci. Zpravidla tak nelze uzavřít smír ve věcech osobního stavu, v záležitostech, které nelze vyřešit dohodou účastníků, kde je smírné řešení vyloučeno přímo

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2003, sp. zn. 21 Cdo 968/2003 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

²⁵ § 114b odst. 1 o. s. ř.

²⁶ SVOBODA, Karel. *Přehled judikatury: poučovací povinnosti soudu a koncentrace řízení*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009. s. 71.

zákonem,²⁷ nebo ve zvláštních typech řízení, v nichž existuje veřejný zájem na tom, aby rozhodnutí bylo založeno na maximálním možném zjištění skutkové reality (např. v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady).²⁸

Povaha věci a okolnosti případu jsou neurčitými právními pojmy. Ze znění zákona samotného tak explicitně neplyne, za jakých předpokladů bude kvalifikovaná výzva vydána. Důvodová zpráva v tomto smyslu neposkytuje hlubší specifikaci, když pouze uvádí, že se bude jednat např. o skutkovou či právní obtížnost případu.²⁹

K osvětlení pojmu povaha věci ve vztahu k institutu kvalifikované výzvy přispěl až Nejvyšší soud, který dovodil, že „*povaha věci vyžaduje vydání usnesení dle § 114b o. s. ř. zejména tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout.*“³⁰

Vydání usnesení dle § 114b o. s. ř. je vyloučeno v jednoduchých věcech, jež nevyžadují rozsáhlejší a podrobnější přípravu jednání. Výjimku z tohoto pravidla pak tvoří případy, kdy soud i v banální věci potřebuje znát názor žalovaného a přitom je mu známo z úřední činnosti, že žalovaný soudu součinnost opakovaně neposkytuje.³¹

Okolnosti případu jsou dle odborné literatury vymezeny skutečnostími doprovázejícími určitý konkrétní spor, který jinak nemusí být typově složitý po skutkové nebo právní stránce. Jedná se tak např. o situaci, kdy žalovaný nevyhoví obecné výzvě soudu podle § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Okolnosti případu odůvodňují vydání kvalifikované výzvy v takovém řízení, kdy dosavadní poznatky nasvědčují tomu, že – ač by podle povahy

²⁷ § 273 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2005, sp. zn. 29 Odo 1079/2003 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2010, sp. zn. 33 Cdo 315/2010 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupné z www.nsoud.cz

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2005, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupné z www.nsoud.cz

nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu velmi obtížnou – existují takové skutečnosti, které vedou k závěru, že bez vyjádření žalovaného ve věci nemůže být jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být rozhodnuto ve sporu, tzn., že okolnosti případu vedou soud k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného nemůže být rozhodnuto při prvním jednání.³²

Přes určité snahy vymezit tyto neurčité právní pojmy vede často jejich diskutabilní obsah k odvolání takového účastníka řízení,³³ který se snaží zpochybnit existenci zvláštní povahy věci či okolností případu, které umožnily soudu vydat usnesení o kvalifikované výzvě. Nabízí se proto otázka, zda by nemělo být ponecháno zcela na vůli soudce, kdy kvalifikovanou výzvu použít a kdy nikoliv. Tato problematika bude více dopodrobna rozebrána v druhé části práce.

Druhý odstavec § 114b o. s. ř. blíže specifikuje čas poskytnutý žalovanému k vyjádření, když stanoví, že lhůta k podání vyjádření žalovaného na základě kvalifikované výzvy nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení, a bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, určí soud tuto lhůtu až ode dne uplynutí lhůty k podání odporu proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu nebo evropskému platebnímu rozkazu. O tom, zda se jedná o lhůtu procesní nebo hmotněprávní se vedou spory, ale spíše převládá názor, že je to lhůta procesní.³⁴

Usnesení o kvalifikované výzvě musí být žalovanému doručeno do vlastních rukou, náhradní doručení je vyloučeno.³⁵ Výjimku tvoří doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky.

Závažnost usnesení pro poměry žalovaného vyžaduje, aby mu usnesení bylo skutečně doručeno, z toho důvodu náhradní doručení takového usnesení není

³² DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 790 - 791.

³³ HAMULEÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 56.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1839/2003 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupné z www.nsoud.cz.

³⁵ § 114b odst. 4 o. s. ř.

přípustné. Usnesení zároveň nesmí být žalovanému doručeno dříve než žaloba. Jen v takovém případě totiž může podat řádné vyjádření.³⁶

Proti usnesení o kvalifikované výzvě není dle výslovné úpravy v ustanovení § 202 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustné odvolání. Dle odst. 3 ustanovení § 114b o. s. ř. kvalifikovanou výzvu nelze vydat nebo doručit po přípravném jednání podle § 114c nebo po prvním jednání ve věci, tedy v případech, kdy už došlo ke koncentraci řízení.

První jednání ve smyslu ustanovení § 114b odst. 3 o. s. ř.³⁷ je třeba dle Nejvyššího soudu chápat jako „*jednání, které bylo nařízeno, neboť soud učinil v rámci přípravy jednání všechny (podle svého názoru) potřebné úkony a ve věci není podle zákona možné rozhodnout bez nařízení jednání, a které skutečně proběhlo; nejedná se tedy o první jednání tehdy, bylo-li účastníkům ještě přede dnem, kdy mělo proběhnout, doručeno vyrozumění, že se jednání nekoná nebo že se odročuje na jiný termín. Zákon přitom - má-li se jednání považovat z pohledu ustanovení § 114b odst. 3 o. s. ř. za první - nevyžaduje, aby jednání bylo předsedou senátu (samosoudcem) zahájeno nebo aby žalobce na výzvu předsedy senátu (samosoudce) přednesl žalobu nebo sdělil její obsah. Ukončil-li soud přípravu jednání a nařídil-li k projednání věci samé jednání, není totiž z hlediska postupu řízení opodstatněné a ani procesně ekonomické, aby soud znovu (dalšími úkony) \“připravoval jednání\“; právě proto zákon zakazuje (s přihlédnutím k výše uvedenému účelu a smyslu tohoto právního prostředku přípravy jednání) po prvním jednání připravovat další (každé další) jednání prostřednictvím usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o. s. ř. Nejvyšší soud ČR proto dospěl k závěru, že prvním jednáním ve věci se ve smyslu ustanovení § 114b odst. 3 o. s. ř. rozumí jednání, které soud nařídil v pořadí jako první k projednání věci samé a které se uskutečnilo (nebylo předem odvoláno nebo odročeno), i když při něm k vlastnímu projednání věci samé nedošlo.*“³⁸

³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.

³⁷ K výkladu pojmu první jednání ve vztahu k ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Negativní důsledek procesní pasivity žalovaného zakotvuje odst. 5 ustanovení § 114b o. s. ř. V případě, že žalovaný bez vážného důvodu na kvalifikovanou výzvu soudu včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok uznává.

Uvedené platí za předpokladu, že žalovaný byl o tomto následku poučen, přičemž navíc „výzva soudu k písemnému vyjádření dle § 114b o. s. ř. musí obsahovat poučení žalovaného o tom, že na základě fikce uznání lze rozhodnout rozsudkem pro uznání“.³⁹

Výzva by tak explicitně měla obsahovat poučení o hrozícím riziku vydání rozsudku pro uznání. Naopak není možné vydat rozsudek pro uznání, jestliže jsou splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby.⁴⁰

Rozsudek pro uznání je upraven v ustanovení § 153a o. s. ř., konkrétně „fingovaný“ rozsudek pro uznání je zakotven v odst. 3 tohoto ustanovení. Dle něj soud vydá rozsudek pro uznání, přestože k uznání nároků žalobce žalovaným na základě vlastní vůle žalovaného nedošlo. V případě nevyjádření se žalovaného tak nastává fikce uznání nároku, nikoliv vyvratitelná právní domněnka uznání nároku. Z toho důvodu důkaz opaku není přípustný.⁴¹

Kvalifikovaná výzva má vést žalovaného, aby bez průtahů objasnil skutečnosti a důkazy, na nichž staví svoji obranu. Hrozba vydání rozsudku pro uznání má sloužit jako motivace, bez níž by kvalifikovaná výzva byla bezzubá.

Na druhou stranu se nabízí otázka, zda se jedná o nástroj adekvátní a vhodně nastavený. Lze si totiž představit i jiné způsoby, jak žalovaného přimět k součinnosti (např. vydáním rozsudku pro zmeškání).

Kvalifikovaná výzva a rozsudek pro uznání slouží jako prvky koncentrace a posilují uplatnění zásady formální pravdy na úkor zásady materiální pravdy. Je nicméně zapotřebí mít se na pozoru před přepjatým formalismem a situacemi, kdy žalovaný není pasivní z vlastní vůle a svoji procesní odpovědnost nezanedbal, leč

³⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 10. 2002, sp. zn. 8 Cmo 81/2002 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz.

⁴⁰ § 114b odst. 5 věta druhá o. s. ř.

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz.

objektivní skutečnosti mu bránily se na výzvu soudu vyjádřit. Jako klasický příklad takové situace lze uvést vážnou nemoc.⁴²

K této problematice se vyjádřil Nejvyšší soud, dle nějž „vážný důvod, který žalovanému zabránil, aby se ve věci písemně vyjádřil ve lhůtě stanovené soudem, má ve smyslu § 114b odst. 5 a § 153a odst. 3 OSŘ význam jen tehdy, jestliže žalovaný takový vážný důvod sdělil soudu ve lhůtě stanovené pro podání vyjádření nebo jestliže u něj šlo o tak vážný důvod, který mu neumožnil, aby soudu byl jen sdělil, že u něj nastal vážný důvod, který mu brání podat písemné vyjádření včas.“⁴³

Posuzování závažnosti důvodu bude záviset na úvaze soudu. Vzhledem k relativní povaze a subjektivnímu vnímání závažnosti si však lze přestavit situaci, kdy dojde k vydání rozsudku pro uznání, přestože žalovaný nevyjádřením se na výzvu dle § 114b neměl v úmyslu účelově prodlužovat řízení a byl pasivní z objektivních důvodů. I zde se nabízí otázka, zda se v případě fiktivního rozsudku pro uznání nejedná o nepřiměřeně tvrdý institut.

Dle ustanovení 153a odst. 2 rozsudek pro uznání není možné vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír. Je tomu tak z důvodů uvedených výše, které se týkají vyloučení možnosti vydání kvalifikované výzvy soudem ve věcech, v nichž není možné uzavřít a schválit smír.

Nereaguje-li žalovaný bez závažného důvodu a při splnění všech podmínek na kvalifikovanou výzvu, soud vydá rozsudek pro uznání. Jedná se o povinnost soudu, jež v takových případech vychází přímo ze zákona, který de facto nedává soudu prostor pro úvahu.

Jediná obrana, s níž je tak žalovaný následně ponechán, je odvolání proti rozsudku pro uznání dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 205b o. s. ř. Zde platí, že u odvolání proti rozsudku pro uznání jsou odvolacím důvodem jen vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a) a skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jejich vydání (§ 153a).

⁴² HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 71 - 72.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2433/2004 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsouid.cz

Prostor pro obranu žalovaného odvoláním je zároveň značně zúžen, neboť zákon nenabízí při fikci uznání explicitní odvolací důvod obdobný odvolacímu důvodu u rozsudku pro zmeškání v ustanovení § 153b odst. 4 o. s. ř.

Názory veřejnosti na zavedení institutu rozsudku pro uznání se liší. Určitá skupina odborníků se domnívá, že rozsudek pro uznání je účinným nástrojem koncentrace a že v případě, že soud respektuje zákonem stanovené podmínky kvalifikované výzvy stanovené v ustanovení § 114b o. s. ř., nelze mít vydání rozsudku pro uznání za výraz přepjatého formalismu ani porušení práva na spravedlivý proces.⁴⁴

Značná část odborné veřejnosti (např. A. Winterová, J. Macur, P. Lavický, B. Dvořák)⁴⁵ naopak vnímá rozsudek pro uznání jako jeden z nejproblematictějších projevů zákonné koncentrace a institutů v občanském právu procesním vůbec.

Autonomii vůle ústavně zakotvuje čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a v občanskoprávní rovině pak ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Kritici rozsudku pro uznání argumentují, že uznání nároku by tak v souladu s těmito právními zásadami mělo připadat v úvahu pouze za předpokladu, že bude učiněno svobodně, na základě vůle žalovaného, a nikoliv prostřednictvím právní fikce.⁴⁶

Hlavní úskalí tkví v již zmiňované (ne)přiměřenosti a (ne)opodstatněnosti použití tohoto nástroje koncentrace, neboť mnoho kritiků se shoduje na tom, že účelu sledovaného vydáním kvalifikované výzvy a rozhodnutím rozsudkem pro uznání lze dosáhnout méně tvrdými prostředky, než je fikce uznání, které nejsou v rozporu s ústavně zaručenou svobodou vůle.

Zvýšení tlaku na aktivitu žalovaného a celkového urychlení soudního řízení je možné dosáhnout i jiným způsobem, jako např. prostřednictvím (i opakovaného) ukládání pořádkových pokut či rozhodnutím kontumačním rozsudkem pro zmeškání.

⁴⁴ SVOBODA, Karel. 2009, op. cit. s. 70.

⁴⁵ HRADIL, Aleš; Urbanec, David. Ústavní konformita rozsudku pro uznání. *EPRAVO.CZ*. 24. 6. 2016 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.epravo.cz

⁴⁶ KUBEŠOVÁ, Silvia. 2012, op. cit. s. 84.

Problematikou neústavnosti institutu rozsudku pro uznání se v nedávné době zabýval Ústavní soud ČR. Konkrétně řešil otázku, zda ustanovení § 114b odst. 5 ve spojení s § 153a odst. 3 o. s. ř. zasahují nepřipustně do autonomie vůle účastníka řízení tím, že „fingují“ projev vůle žalovaného, jenž neučinil, a jsou tak v rozporu s čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Dále Ústavní soud řešil, zda neúměrně zasahují do práva žalovaného na spravedlivý proces, a jsou tak v rozporu s čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod a čl. 6 Úmluvy o ochraně základních práv a lidských svobod především tím, že zasahují do práva na řádné odůvodnění rozhodnutí, práva být slyšen před soudem, práva na efektivní opravný prostředek a způsobují nerovnost účastníků řízení.⁴⁷

I. senát Ústavního soudu s odkazem na nález Ústavního soudu, dle něhož *„povinnost respektovat autonomii vůle platí nejen pro orgány, které právo interpretují a aplikují, ale bezpochyby též pro zákonodárce. Snaha o urychlování řízení je proto na jedné straně žádoucí, na druhé straně však nemůže nabýt takové podoby, aby tím, že finguje procesní úkon účastníka, mu ve skutečnosti brala možnost jeho svobodného jednání,“*⁴⁸, navrhl zrušit předmětná ustanovení upravující rozsudek pro uznání. Podle něj totiž významně narušují dispoziční zásadu a zásadu autonomie vůle, na nichž je civilní právo založeno.

Soudci I. senátu zdůraznili právě možnost dosažení stejného cíle, tj. urychlení soudního řízení, za použití jiných procesních nástrojů mnohem šetrnějším způsobem ve vztahu k právům žalovaného.⁴⁹

Tím je myšlen především rozsudek pro zmeškání, proti němuž jednak zákon explicitně zakotvuje obranu v ustanovení § 153b odst. 4 o. s. ř., podle kterého zmešká-li žalovaný z omluvitelných důvodů první jednání ve věci, při němž byl vynesena rozsudek pro zmeškání, soud na návrh žalovaného (podaný nejpozději do dne právní moci rozsudku pro zmeškání) tento rozsudek usnesením

⁴⁷ HRADIL, Aleš; Urbanec, David. 2016, op. cit.

⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. Pl. ÚS 42/08 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

⁴⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. června 2015, sp. zn. I. ÚS 3263/13 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.codexisuno.cz

zruší a nařídí jednání. Analogická úprava u rozsudku pro uznání však v zákoně absentuje.

Druhým argumentem, proč je kontumační rozsudek hodnocen jako adekvátnější prostředek koncentrace řízení, je fakt, že vydání rozsudku pro zmeškání je odvislé od uvážení soudu, kdežto rozsudek pro uznání je soud povinen ve stanovených případech vydat.⁵⁰

Tyto závěry pak potvrzuje i skutečnost, že vydání rozsudku pro uznání nastává za určitých podmínek dokonce i po podání odporu proti platebnímu rozkazu, který je jednoznačně vyjádřením procesní aktivity žalovaného a projevem neuznání nároku žalobce.⁵¹

Přes tuto opodstatněnou kritiku Ústavní soud zrušení předmětných ustanovení odmítl. Dle názoru, který nakonec získal těsnou většinu v plénu, je daná ustanovení občanského soudního řádu možné vykládat ústavně konformně.

Argumentem pléna pro nezrušení fiktivního rozsudku pro uznání bylo, že od přijetí tohoto institutu velkou novelou o. s. ř. uplynulo již 15 let a za tu dobu došlo k vydání desítek či stovek tisíc rozsudků pro uznání, a přesto Ústavní soud musel zasáhnout pouze čtyřikrát za situace, kdy obecné soudy porušily ústavně zaručená práva žalovaných vydáním rozsudku pro uznání. Většina Ústavního soudu dále konstatovala, že daná ustanovení nejsou neústavní, leč připustila, že tato byla zákonodárcem neobratně formulována.⁵²

S argumentem větší vhodnosti použití rozsudku pro zmeškání se Ústavní soud vypořádal v tom smyslu, že i ten je založen na fikci nespornosti skutkových tvrzení žalobce obsažených v žalobě a navíc že u kvalifikované výzvy, na jejímž základě může být vydán rozsudek pro uznání, je na rozdíl od rozsudku pro zmeškání vyloučeno náhradní doručování.⁵³

⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. června 2015, sp. zn. I. ÚS 3263/13 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.codexisuno.cz

⁵¹ HRADIL, Aleš; Urbanec, David. 2016, op. cit.

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. Pl. ÚS 13/15 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

⁵³ Tamtéž.

K (ne)rovnosti účastníků řízení pak Ústavní soud uvedl, že žalobce má procesní povinnost vylíčit rozhodné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání pod hrozbou odmítnutí žaloby, jakož i zaplatit soudní poplatek. Tomu dle Ústavního soudu právě odpovídá procesní povinnost žalovaného aktivně reagovat na kvalifikovanou výzvu.⁵⁴

Současná úprava kvalifikované výzvy i rozsudku pro uznání tedy zůstává v platnosti, neboť byla shledána ústavně konformní. Její nedostatky však přiznala i většina ústavních soudců, která hlasovala pro nezrušení daných ustanovení. Zákodárce by měl proto přinejmenším zohlednit všechny výtky v připravovaném novém občanském soudním řádu.

Tento závěr byl potvrzen i nejnovějšími nálezy Ústavního soudu, v nichž strážce ústavnosti zdůraznil, že je nutné přistupovat k použití kvalifikované výzvy velmi obezřetně a k rozhodování fiktivním rozsudkem pro uznání pouze výjimečně.

Ústavní soud konkrétně opakovaně vyjádřil názor, že „*Při aplikaci ustanovení § 114b o. s. ř. musí soud vždy pečlivě zvážit, zda žaloba poskytuje dostatečný základ pro vydání rozsudku pro uznání za situace, že se žalovaný na kvalifikovanou výzvu řádně a včas nevyjádří. Na žalobu je tedy v případě, že soud zvažuje využití kvalifikované výzvy, nutné klást zvýšené nároky a požadovat, aby obsahovala všechny právně významné skutečnosti. V opačném případě vzniklá situace brání aplikaci kvalifikované výzvy a nejsou tak ani splněny podmínky pro případné vydání rozsudku pro uznání.*“⁵⁵ a dále, že „*K fikci uznání nároku je tedy nutné přistupovat jako k nástroji výjimečnému, jehož použití je ospravedlněno jen v případech procesně přílehlavých, přičemž podmínky jeho použití musí být interpretovány nikoli extenzivně, ale restriktivně.*“⁵⁶

Argumenty I. senátu Ústavního soudu mám za opodstatněné a celou diskuzi nad ústavní konformitou rozsudku pro uznání kvituji a považuji za první

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. Pl. ÚS 13/15 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz.

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 13. října 2016, sp. zn. I. ÚS 1261/15 [online]. [cit. 23. 11. 2016] Dostupný z www.profipravo.cz

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 1. srpna 2016, sp. zn. I. ÚS 1024/15 [online]. [cit. 23. 11. 2016] Dostupný z www.profipravo.cz

krok k odstranění problémů, které se s instituty kvalifikované výzvy a rozsudku pro uznání pojí. Odborná diskuze a nová judikatura, která se v této souvislosti objevila tak může přispět ke zcela novému nastavení těchto prvků koncentrace v budoucí procesněprávní úpravě.

2.2.3. Přípravné jednání

Souhrnnou novelou byl do o. s. ř. zaveden institut, který v sobě zahrnuje další prvky koncentrace, a to tzv. přípravné jednání upravené v ustanovení § 114c občanského soudního řádu. Přípravné jednání nemá povahu jednání ve věci samé, a tudíž při něm nelze (na rozdíl od aktuální úpravy na Slovensku) vydat meritorní rozhodnutí.

Přípravné jednání má historický základ v institutu tzv. soudního roku, jenž byl zakotven v civilním řádu soudním. K částečnému znovuzavedení přípravného jednání došlo již novelou občanského soudního řádu č. 59/2005 Sb., nicméně komplexní úpravu přípravného jednání v podobě, v níž ho známe dnes, představila až souhrnná novela o. s. ř.

Přípravné jednání se nařizuje a provádí v případě, že je kumulativně splněno několik podmínek: o věci samé není možné rozhodnout bez nařízení jednání, jednání nelze připravit postupem podle § 114a odst. 2, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání, nedošlo k vydání kvalifikované výzvy, a pokud se takový postup jeví vzhledem k okolnostem případu účelným.

Při naplnění zákonem stanovených podmínek závisí na úvaze soudu, zda vydá obecnou výzvu podle § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř., kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření podle ustanovení § 114b o. s. ř. nebo nařídí přípravné jednání podle § 114c o. s. ř. Tyto prvky zákonné koncentrace plní obdobnou funkci, proto platí, že rozhodne-li se soud použít během řízení jeden z nich, vyloučí tím uplatnění jiného (viz § 114b odst. 3 a § 114c odst. 1 o. s. ř.).⁵⁷

Okolnosti případu jsou neurčitým právním pojmem, a proto jejich bližší určení je podobně jako v případě přípustnosti vydání kvalifikované výzvy

⁵⁷ KUBEŠOVÁ, Silvia. 2012, op. cit. s. 69.

předmětem výkladu a rozhodovací praxe soudů (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2011, sp. zn. 28 Cdo 4084/2010).⁵⁸

Okolností vedoucí soud k nařízení přípravného jednání může být skutečnost, že účastníci neposkytují přiměřenou míru součinnosti potřebné k přípravě prvního jednání. Pokud lze však očekávat, že pasivní bude pouze žalovaný, soud by měl namísto nařízení přípravného jednání vydat kvalifikovanou výzvu k vyjádření podle § 114b o. s. ř.⁵⁹

Předvolání k přípravnému jednání je doručováno do vlastních rukou, přičemž náhradní doručování je vyloučeno (vyjma doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky).⁶⁰

Přípravné jednání má sloužit zejména k posouzení splnění všech podmínek řízení a odstranění případných nedostatků, snaze vyřešit spor smírnou cestou, doporučení řešení věci prostřednictvím mediátora, a z hlediska zásady koncentrace především k tomu, aby účastníci doplnili tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc a návrhy na provedení důkazů k jejich prokázání, jakož i splnili své další procesní povinnosti. Účelem je zajistit aktivitu účastníků a minimalizovat nutnost odročování jednání z důvodu nových tvrzení a důkazů mimo případy uvedené v ustanovení.⁶¹

Soud musí účastníky poučit o tom, co hrozí v případě, že nesplní své procesní povinnosti nejpozději do skončení přípravného jednání. Skončením přípravného jednání nastává skutkový a důkazní „stopstav“, tudíž k později uplatněným právně významným skutečnostem a důkazům může být přihlíženo jen za podmínek uvedených v § 118b odst. 1 o. s. ř. (viz dále), o čemž musí být účastníci náležitě poučeni. Proti usnesení o nařízení přípravného jednání není v souladu s ustanovením § 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř. odvolání přípustné.

Soud může oddálit efekt koncentrace a prodloužit účastníkům lhůtu k vyjádření ve výjimečných případech. Může tak však učinit pouze na návrh

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2011, sp. zn. 28 Cdo 4084/2010 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁵⁹ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád*. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 400.

⁶⁰ § 114c odst. 2 o. s. ř.

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb.

některého z účastníků a maximálně o 30 dnů. Důvodem pro poskytnutí lhůty může být např. rozsáhlé poučení o riziku neúspěchu ve sporu (§ 118a odst. 1 až 3 o. s. ř.), které soud účastníkům řízení poskytl až během přípravného jednání a na něž nemohli ještě před skončením přípravného jednání podrobně reagovat. O této dodatečné lhůtě rozhoduje soud usnesením, proti němuž taktéž odvolání dle § 202 odst. 1 písm. a) není přípustné.

Dodatečnou lhůtu k vyjádření soud v souladu se zásadou rovnosti účastníků řízení stanoví oběma stranám, nikoliv jen ve prospěch navrhovatele dodateční lhůty. Nevyhověl-li soud návrhu na stanovení lhůty, přestože tak učinit měl, má se za to, že ke zkoncentrování k okamžiku skončení přípravného jednání nedošlo, případně došlo až poté, co soud účastníkům dodatečnou přiměřenou lhůtu k naplnění důkazního břemene a břemene tvrzení poskytl.⁶²

Odst. 5 zakotvuje zvláštní poučovací povinnost soudu před skončením přípravného jednání. Pokud účastníci nejsou v tomto smyslu poučeni, účinky koncentrace nenastanou. Koncentrace podle § 114c o. s. ř. také neplatí v řízeních vyjmenovaných v ustanovení § 120 odst. 2 o. s. ř., jenž stanoví, že soud může provést jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu.

Pokud se žalovaný k přípravnému jednání nedostaví, přestože byl řádně a včas předvolán, a to nejméně 20 dnů předem, a žaloba mu byla řádně doručena, aniž by se včas a z důležitého důvodu omluvil, má se za to (s výjimkou věcí, v nichž nelze uzavřít a schválit smír), že žalobní nárok uznává.

O existenci rizika vydání fiktivního rozsudku pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 musí být poučen v předvolání k přípravnému jednání. To neplatí, jestliže jsou splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby. I v úpravě přípravného jednání je tak zakotven fiktivní rozsudek pro uznání, který je za splnění daných podmínek vydán, ačkoliv to nevychází z projevu svobodné vůle žalovaného.

Bližší specifikace důležitého důvodu, který omlouvá absenci žalovaného na jednání, je založena na základě rozhodovací praxe soudů. Nejvyšší soud

⁶² SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 400.

k tomu uvedl, že „*omluva žalovaného je [...] důvodná, jestliže tvrdí takové skutečnosti, které jsou způsobilé jeho neúčast u jednání soudu omluvit; není třeba, aby tvrzené důvody ještě před prvním jednáním také prokázal*“⁶³ a navíc pro více konkrétní představu v daném případě konstatoval, že „*nevidí důvod, proč by dovolená, trávená na území České republiky, nemohla být relevantním argumentem pro odročení nařízeného jednání, je-li podložena řádnou a včasnou omluvou a závažnými osobními důvody*.“⁶⁴

Jak již bylo uvedeno výše ve vztahu k vydání rozsudku pro uznání na základě kvalifikované výzvy, zákonné zakotvení institutu fiktivního rozsudku pro uznání dle názoru kritiků vytváří nerovnost mezi účastníky řízení v otázce jejich postihu za případnou pasivitu.

V případě, že se k přípravnému jednání nedostaví žalobce, soud řízení zastaví. Ten však následně může podat žalobu znovu. Naproti tomu absence žalovaného na jednání vyvolá vydání rozsudku pro uznání, který je *res iudicata*.⁶⁵

Žalovaný je tak jednoznačně vystaven mnohem přísnějšímu postihu než žalobce přesto, že by měla v občanském soudním řízení platit zásady rovnosti účastníků zakotvená v ustanovení § 18 odst. 1 o. s. ř.

2.2.4. Koncentrace řízení ze zákona

„Ve věcech, v nichž byla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 4). Pokud nebyla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2011, sp. zn. 28 Cdo 4084/2010 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Pokud se nedostaví k jednání ani jeden z účastníků, soud řízení zastaví. Vydání rozsudku pro uznání v takovém případě není možné.

pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností.“⁶⁶

Zákonná koncentrace (jak zní přímo název ustanovení) byla do českého občanského soudního řádu zakotvena velkou novelou č. 3/2000 Sb. Vztahovala se však pouze na vymezený okruh řízení. Až souhrnná novela o. s. ř. zákonnou koncentraci učinila univerzální.

Podobně jako v případě přípravného jednání podle ustanovení § 114c o. s. ř. zde dochází k okamžiku ukončení v tomto případě prvního jednání, příp. uplynutím dodatečné lhůty, již soud účastníkům poskytl pro uvedení rozhodných skutečností a důkazů, ke koncentraci přímo ze zákona.

Za „skončené“ první jednání ve smyslu ustanovení § 118b odst. 1 věty druhé nelze považovat bez dalšího skončené první nařízené a uskutečněné jednání v pořadí, ale jediné takové první jednání, během něhož došlo k provedení úkonů stanovených v ustanovení § 118 odst. 1 a 2. Minimálně musí dojít k přednesení žaloby, přednesení podaných písemných vyjádření, výzvě soudu k vyjádření účastníků, kteří se dosud nevyjádřili, případně výzvě soudu k doplnění tvrzení a důkazů, sdělení výsledků přípravy jednání a zhodnocení shodných a naopak sporných skutkových tvrzení účastníků a označení důkazů, které budou provedeny.⁶⁷

Termín prvního jednání dle § 118b odst. 1 o. s. ř. je třeba v souvislostech zásady koncentrace chápat nejen z časového, ale též obsahového hlediska.⁶⁸ Jestliže k provedení alespoň těchto úkonů nedojde, nelze považovat první jednání za řádně skončené a nebudou naplněny ani zákonné podmínky pro to, aby nastaly účinky zákonné koncentrace dle ustanovení § 118b o. s. ř.

Výklad „skončeného“ prvního jednání, které dovodil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010, de facto „posvětil“

⁶⁶ § 118b odst. 1 o. s. ř.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

⁶⁸ CELERÝN, Jakub. Kdy končí první jednání z hlediska zásady koncentrace řízení? *EPRAVO.CZ*. 15. 10. 2013 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.epravo.cz

v praxi užívané prodlužování prvního jednání ve věci, které může být rozděleno do více dílčích setkání účastníků řízení před soudem.

Tento postup na jedné straně zmírňuje dopady koncentrace řízení, k čemuž je vhodné se uchýlit především ve složitějších sporech,⁶⁹ na druhé straně je však nutné zejména u jednoduchých sporů nenadužívat odročování, aby nebyl ohrožen smysl koncentrační zásady a byl zachován hlavní účel zákonné koncentrace, jímž je rychlé projednání a rozhodnutí soudu o sporných věcech.

Na rozdíl od lhůty stanovené za obdobným účelem dle ustanovení § 114c odst. 4 zákon nestanovuje konkrétní délku dodatečné lhůty dle § 118b odst. 1. Navíc podle § 58 odst. 2 o. s. ř. může dojít i k jejímu prodloužení.⁷⁰

Její hlavním účelem je zajistit rovnost účastníků řízení v případě, že jeden z nich sdělí soudu významné skutečnosti či označí nové důkazy rozhodné pro výsledek sporu až v poslední chvíli před prvním jednáním nebo dokonce před jeho skončením. V takových případech je druhá strana ve výrazné nevýhodě, neboť nemá čas a prostředky na to skutečnost či důkaz vyvrátit.

Navíc tato skutečnost či důkaz může mít výrazný vliv z hlediska časové proximity i na ovlivnění konečného úsudku soudu. Z toho důvodu je možnost oddálení účinků koncentrace zásadní pro naplnění zásady „rovnosti zbraní“ účastníků řízení plynoucí z ustanovení § 18 odst. 1 věta třetí, dle něhož je soud povinen zajistit účastníkům stejné možnosti k uplatnění jejich práv.

Ustanovení § 118b odst. 1 v zásadě stanoví procesní následek koncentrace k okamžiku skončení prvního jednání, neboť zákonná koncentrace řízení omezuje soud v rozsahu aktivit potud, že může brát v úvahu jen takové důkazy, jejichž potřeba provedení vyšla najevo do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo.⁷¹

K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna

⁶⁹ CELERÝN, Jakub. 2013, op. cit.

⁷⁰ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jirí; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 421.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2011, sp. zn. 29 Cdo 4209/2009 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání, nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodných skutečností podle § 118a odst. 1 až 3.⁷² I v režimu zákonné koncentrace dle ustanovení § 118b o. s. ř. se tedy uplatní výjimky z jím nastoleného skutkového a důkazního „stopstavu“.

Dalšími výjimkami, na něž se zákonná koncentrace nevztahuje, jsou procesní skutečnosti (např. zkoumání podmínek řízení). Ty soud zkoumá z úřední povinnosti. A koncentrace se nebude týkat ani vypracování revizního znaleckého posudku, jež má sloužit pouze k posouzení a osvětlení odborné stránky zjištěných skutkových okolností.⁷³

Koncentraci nepodléhá dle názoru doktríny dále spontánní výpověď svědka, vplyne-li, že *„skutečnosti rozhodné pro verdikt ve věci samé se odehrály jinak, než bylo do doby jeho výpovědi možné očekávat, a jinak, než tvrdí účastníci [...] soud má k takovým nově zjištěným faktům přihlédnout, aniž by je některá za stran sporu předtím tvrdila a prokazovala.“*⁷⁴

Racio tohoto tvrzení vychází z ustanovení § 1, 3, 6 a 101 o. s. ř., z nichž plyne, že *„instituty civilního procesu, včetně koncentrace řízení, nemají zabraňovat průchodu pravdě, vyšla-li během řízení sama od sebe najevo. Existence spontánně zjištěné skutečnosti (o jejíž existenci účastník, jemuž je ku prospěchu, nemusel mít před koncentrací vědomost), jež může mít vliv na rozhodnutí ve věci samé, je z logiky věci důvodem pro nové poučení podle § 118a odst. 1 až 3, a tím vede i k prolomení dřívější koncentrace.“*⁷⁵

Na rozdíl od úpravy přípravného jednání ustanovení § 118b o. s. ř. výslovně nezakotvuje poučovací povinnost soudu týkající se negativních následků spojených s koncentrací ke konci prvního jednání. Tato se však dovozuje z obecné poučovací povinnosti soudu dle základního ustanovení § 5 o. s. ř., které stanoví, že soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a

⁷² § 118b odst. 1 o. s. ř.

⁷³ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 27. června 2013, sp. zn. 14 Co 310/2013 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.aspi.cz

⁷⁴ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 423.

⁷⁵ Tamtéž.

povinnostech, nebo prostřednictvím *analogia legis*⁷⁶ k ustanovení § 114c odst. 5 o. s. ř.⁷⁷

Hlavní otázka, která v této souvislosti vyvstává, zní, jaké následky má případná absence takového poučení, jež není zákonem přímo stanoveno, a zda tedy nastane koncentrace automaticky nebo nikoliv.

Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu se ve vztahu k této problematice v průběhu let měnila. Dříve převládal právní názor, že v řízení, v němž nebylo nařízeno a provedeno přípravné jednání podle ustanovení § 114c, nastává koncentrace skončením prvního jednání bez ohledu na to, zda soud účastníky před skončením jednání o této skutečnosti poučil, neb postačí poučení obsažené v předvolání k jednání (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2012, sp. zn. 26 Cdo 2168/2011).⁷⁸

Někteří odborníci zastávají i názor, že v některých případech mohou obecně účinky koncentrace nastat i bez výslovného poučení ze strany soudu, pokud je z průběhu řízení a jednání jednoznačné, že tzv. uzrál čas na zkoncentrování řízení a že další prostor pro nová tvrzení a důkazy by byl porušením zásady rovnosti stran a legitimního očekávání tohoto účastníka, v jehož neprospěch by byl poskytnut prostor druhé straně.⁷⁹

Jiný postoj než v předchozích letech však zaujal Nejvyšší soud v roce 2013, kdy vydal již zmiňované přelomové rozhodnutí v otázce koncentrace řízení, a to ve věci vedené pod sp. zn. 31 Cdo 4616/2010, v němž se mimo jiné vyjádřil v tom smyslu, že nepoučení má mít zpravidla obdobné následky, jaké stanoví § 114c odst. 5 o. s. ř.

Při absenci poučení ke konci prvního jednání, ačkoliv byl účastník předem poučen v předvolání, dle názoru Nejvyššího soudu ke koncentraci nedojde a soud k dalším navrženým skutečnostem a důkazům přihlédnout musí, jinak je založen

⁷⁶ *Analogia legis* (analogie zákona) znamená, že na skutkovou podstatu zákonem explicitně neřešenou se aplikuje právní norma, která je obsažena ve stejném zákoně a která upravuje skutkovou podstatu nejpodobnější. Viz: GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 147.

⁷⁷ HAMUEÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 97.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2012, sp. zn. 26 Cdo 2168/2011 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁷⁹ JIRSA, Jaromír. 2014, op. cit.

odvolací důvod dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. b) o. s. ř.⁸⁰ Tento názor poté Nejvyšší soud ještě několikrát zopakoval (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. srpna 2014, sp. zn. 21 Cdo 2332/2014 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2015, sp. zn. 29 Cdo 303/2015).

Takový postup má účastníkům umožnit, aby s dostatečným předstihem věděli, dokdy bude možné předkládat tvrzení a označovat důkazy k jejich prokázání, a aby byl s ohledem na právní jistotu jednoznačně identifikován nesnadno určitelný okamžik koncentrace řízení, což by při pouhém poučení v předvolání nebylo možné.⁸¹ S tímto závěrem se lze ztotožnit, neboť z hlediska právní jistoty a otázky odpovědnosti je tento výklad ve vztahu k účastníkům řízení příznivější.

Mezera v zákoně v podobě explicitního nezakotvení povinnosti soudu poučit účastníky v ustanovení § 118b o. s. ř. nicméně nadále vzbuzuje kritiku procesualistů. Měla by být podle názoru některých odstraněna⁸² a novelizací by mělo dojít k výslovnému stanovení povinnosti soudu poučit účastníky o účincích zákonné koncentrace k okamžiku skončení prvního jednání ve věci, aby nebylo žádné pochybnosti o tom, zda zákonná koncentrace nastala či nikoliv.

Zákonné výjimky tvrzení a důkazů, k nimž může soud přihlédnout i po zkoncentrování řízení k okamžiku skončení prvního jednání, jsou takové, které zpochybňují věrohodnost dříve předložených důkazů a tvrzených skutečností v řízení. Věrohodnost je však opět neurčitým pojmem a vyvstává problém s identifikací. Nezbyvá proto než spoléhat na výklad tohoto pojmu vyššími soudy.

Obtíž však spočívá v tom, že v otázce interpretace věrohodnosti důkazů a tvrzení názor Nejvyššího a Ústavního soudu ČR (jak je to u těchto dvou významných soudních institucí zvykem) není jednotný.

Dle mínění Nejvyššího soudu *„zpochybněním věrohodnosti důkazních prostředků se rozumí tvrzení, a pomocí důkazů prokázání, takových skutečností,*

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁸¹ CELERÝN, Jakub. 2013, op. cit.

⁸² ŠMÍD, Ondřej. Zásada koncentrace v civilním soudním řízení po novele č. 7/2009 Sb. *Právní fórum 2011/3* [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.aspi.cz

*kteře vyvrací závěry soudu prvního stupně o tom, že určitý důkazní prostředek je nevěrohodný nebo že je věrohodný, popřípadě které vedou k závěru, že důkazní prostředek měl být správně z hlediska své věrohodnosti hodnocen soudem prvního stupně jinak.*⁸³

Nejvyšší soud tak označil za důkazy a skutečnosti, jimiž má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, takové, na základě kterých lze dospět k závěru, že určitý důkaz či tvrzení jsou nevěrohodné či věrohodné. Ústavní soud tento dle jeho mínění příliš formalistický názor podrobil kritice, když se vyjádřil v tom smyslu, že de facto stírá rozdíl mezi pojmy pravdivost a věrohodnost.⁸⁴

Dle Nejvyššího soudu se pod touto výjimkou skrývají konkrétně ty případy, „*kdy účastník pomocí tvrzení a prostřednictvím důkazů prokáže takové skutečnosti, které mohou mít samy o sobě nebo ve spojení s již známými skutečnostmi vliv na hodnocení soudem provedeného důkazního prostředku z hlediska jeho věrohodnosti (jde např. o prokázání toho, že svědek vypovídal o věci pod vlivem návodu nebo výhrůžky, že listina je falzifikátem, že znalec byl při podání posudku „ovlivněn“ úplatkem, apod.)*“⁸⁵

Ústavní soud však rozšířil výklad důkazu zpochybňujícího věrohodnost jiného důkazu i na takový, jež vede k závěru, že skutek se odehrál jiným způsobem, než bylo doposud zjištěno. Z nového důkazu může soud dovodit nejenom to, že předchozí důkaz byl úspěšně zpochybněn, ale i to, že se skutek odehrál jinak.⁸⁶ Takový rozšiřující výklad zastávaný Ústavním soudem nicméně na druhou stranu působí značně problematcky vůči důslednému uplatňování zásady koncentrace.

Další výjimkou jsou důkazy a skutečnosti, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání. Doba trvání soudních řízení je ve většině případů v řádech měsíců a let. Je proto přirozené, že během této doby se řada

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003, [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁸⁴ ŠMÍD, Ondřej. 2011, op. cit.

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2009, sp. zn. 30 Cdo 2310/2007 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. února 2006, sp. zn. IV. ÚS 611/05 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

okolností může změnit a dochází tak často ke změnám žalobního návrhu, účastníků řízení, částečnému zpětvzetí žaloby nebo ke změně právní kvalifikace. Na takové změny zákonodárce pamatuje a s některými explicitně v zákoně počítá. Tato výjimka slouží jako obecné a jakési sběrné pravidlo, které blíže nespecifikuje, o jaké skutečnosti se bude jednat. Má však v zákonné úpravě koncentrace řízení bezesporu své opodstatnění.

Případy, kdy lze mít za to, že skutečnosti nebo důkazy účastník řízení nemohl uplatnit bez své viny do okamžiku zkoncentrování, a tudíž kdy mu je umožněno taková skutková tvrzení a důkazní prostředky uplatnit i po skončení řádně zkoncentrovaného prvního jednání, jsou blíže vymezeny judikaturou. Dle Nejvyššího soudu se tato výjimka vztahuje na případy, kdy účastník v době koncentrace o skutečnostech či důkazech nemohl vědět, i kdyby vynaložil veškeré rozumné úsilí k jejich zjištění a zajištění.⁸⁷

Tato výjimka však má své limity. Pokud účastník řízení nemohl skutečnost prokázat, mohl a měl ji alespoň tvrdit.⁸⁸ Nelze se odvolávat na to, že skutečnost vůbec nevedl jen z toho důvodu, že, ač o její existenci či pravdivosti byl přesvědčen, nemohl ji do okamžiku koncentrace prokázat. K takové skutečnosti soud později nepřihlédne, neboť by zde existovalo riziko zneužívání výjimky.

Specifické skutečnosti, které během řízení mohou nastat, a následky s nimi spojené upravuje druhý odstavec ustanovení o zákonné koncentraci, který stanoví, že *„Byla-li připuštěna změna žaloby (§ 95), nejsou tím účinky podle odstavce 1 dotčeny. Došlo-li k přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1) nebo záměně účastníka (§ 92 odst. 2), nastávají ve vztahu s novými účastníky účinky podle odstavce 1 skončením prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně účastníka a které se ve věci konalo; o tom musí být účastníci poučeni v předvolání k tomuto jednání.“*⁸⁹

První část tohoto odstavce se vztahuje na případy, kdy dojde ke změně žaloby, resp. žalobního návrhu. Zde k prolomení zákonné koncentrace nedochází.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁸⁸ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 445.

⁸⁹ § 118b odst. 2 o. s. ř.

Žalobci v takové situaci v podstatě nezbyde než žalobu vzít zpět a podat nový návrh,⁹⁰ neboť si lze jen těžko představit, že má naději na úspěch ve sporu, jehož jádro se zakládá na skutečnostech a důkazech, které již nemůže předložit a prokázat, resp. předkládal tvrzení a důkazy týkající se žalobního návrhu, který už nadále není předmětem řízení.

Přistoupení dalšího účastníka podle ustanovení § 92 odst. 1 o. s. ř. nebo záměna účastníka podle odst. 2 téhož ustanovení naopak způsobuje prolomení zásady koncentrace, ale jen do té míry, že dojde k posunutí okamžiku koncentrace do skončení prvního jednání (resp. do uplynutí dodatečné lhůty), jež bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně účastníka.

Navíc se prolomení koncentrace vztahuje jen na práva a povinnosti týkající se nových účastníků řízení a ve vztahu ke skutečnostem souvisejícím s novými účastníky. O tom musí být přistoupivší účastníci řádně poučeni v předvolání k jednání.

V neposlední řadě je třeba dodat, že pro případy tzv. univerzální nebo singulární sukcese platí, že ten, kdo nastupuje do řízení na místo dosavadního účastníka řízení, musí přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho nástupu do řízení.⁹¹ Ani zde tak k prolomení koncentrace nedochází.

Existuje také zákonná výjimka, kdy se koncentrace neuplatní vůbec. Týká se ustanovení § 120 odst. 2 o. s. ř. „*Soud může provést jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu. Neoznačí-li účastníci důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, vychází soud při zjišťování skutkového stavu z důkazů, které byly provedeny.*“⁹² Citované ustanovení je založeno na zásadě vyšetřovací, a proto by zde koncentrace řízení byla nadbytečná.

Z ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu plyne zvláštní vztah námitky započtení a zákonné koncentrace. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 28. ledna 2016, sp. zn. 33 Cdo 2850/2015 vyslovil názor, že „*námitku započtení – s*

⁹⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 113.

⁹¹ § 107 odst. 4 a § 107a odst. 3 o. s. ř.

⁹² § 120 odst. 2 o. s. ř.

*následky uvedenými v § 98 o. s. ř. – může vznést žalovaný nejen za řízení před soudem prvního stupně poté, co nastala koncentrace řízení, ale i v odvolacím řízení, které je založeno na systému neúplné apelace; jde o institut hmotného práva, jehož uplatnění zákon nekonzcentruje do určitého stadia řízení. To, že ustanovení § 216 odst. 1 o. s. ř. vylučuje (mimo jiné) užití § 98 o. s. ř. v odvolacím řízení, znamená dvojí: 1) námitku započtení může odvolací soud považovat jen za obranu proti žalobě (nikoliv za vzájemnou žalobu) s tím, že při posouzení její důvodnosti nesmí přihlížet k nepřipustně uplatněným novým skutečnostem a důkazům, a 2) k žalobě navzájem uplatněné v rámci námitky započtení (tedy v rozsahu jdoucím nad rámec zažalované pohledávky) odvolací soud nepřihlíží (§ 41a odst. 3, § 211 o. s. ř.) [...] zánik žalobou uplatněné pohledávky v důsledku kompenzačního úkonu učiněného po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně a též samotný kompenzační projev, jsou novými skutečnostmi ve smyslu § 205a odst. 1 písm. f/ o. s. ř., k nimž odvolací soud – byly-li uplatněny v odvolání – přihlédne (srov. § 212a odst. 3 o. s. ř.). [...] skutečnosti, z nichž je zánik zažalované pohledávky započtením vzájemné pohledávky dovozován, jakož i důkazy je prokazující, smějí být uplatněny jen způsobem a za podmínek uvedených v § 118b o. s. ř.*⁹³

Z uvedeného plyne, že námitka započtení ve smyslu § 98 o. s. ř. je novou skutečností, již lze uplatnit při splnění zákonem stanovených podmínek i po zkonzentrování řízení za předpokladu, že k aktu započtení došlo až po koncentraci. Odvíjí-li se námitka od započtení, ke kterému došlo už před zákonnou koncentrací, nelze však započtení prokazovat.⁹⁴

Ve vztahu k zákonné koncentraci rovněž vyvstává otázka, jaký způsobem může být uplatněna námitka promlčení. Podobně jako v případě námitky započtení se při posouzení, zda může soud vzít v potaz námitku promlčení, uplatní pravidla, bez jejichž splnění soud k námitce promlčení nepřihlédne.

Dle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu „námitku promlčení (která má hmotněprávní charakter, resp. důsledky) lze vznést kdykoliv v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení, avšak to, zda došlo k marnému uplynutí

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2016, sp. zn. 33 Cdo 2850/2015 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁹⁴ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 446.

promlčecí doby, je možné posoudit toliko z hlediska tvrzení a důkazů, které byly uplatněny do okamžiku, kdy nastaly účinky zákonné koncentrace řízení (§ 118b, § 205a o. s. ř.)“⁹⁵ (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2011, sp. zn. 29 Cdo 1835/2010).

Pokud tedy nelze seznat ze skutečností a důkazů uplatněných před zkoncentrováním řízení, že je nárok promlčen, a naopak, jestliže takové skutečnosti a důkazy nasvědčují tomu, že nárok promlčen není, nelze k námitce promlčení po zákonné koncentraci přihlídnout.

Konečně ustanovení § 118c o. s. ř. v tehdy platném znění, které upravovalo koncentraci soudcovskou (vhodnou), bylo zrušeno souhrnnou novelou občanského soudního řádu, neboť, jak bylo již uvedeno výše, se dle důvodové zprávy tento institut neosvědčil.

Ustanovení umožňovalo soudci v případě, že docházelo k průtahům ve věci, bylo-li to účelné, na návrh účastníka usnesením rozhodnout o zkoncentrování řízení nejpozději uplynutím soudem určené lhůty, jež nesměla být kratší než 15 dnů od doručení usnesení (povinné doručování do vlastních rukou).⁹⁶ V souladu s druhým odstavcem tohoto ustanovení pak platily podobné výjimky jako u zákonné koncentrace.

Jeden z problémů, který byl se soudcovskou koncentrací spojen, bylo paradoxní prodlužování řízení způsobené tím, že proti usnesení o koncentraci dle § 118c o. s. ř. v tehdy platném znění bylo přípustné odvolání.⁹⁷ Možné řešení tohoto problému, aniž by bylo nutné soudcovskou koncentraci zcela odstranit, jak učinil český zákonodárce, bude blíže rozebrána ve druhé části této práce.

Institut zákonné koncentrace zavedený velkou novelou a rozšířený souhrnnou novelou na všechna řízení znamenal významný posun českého civilního procesu ve prospěch zásady formální pravdy. Účastníci řízení nemohou,

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2015, sp. zn. 30 Cdo 546/2015 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

⁹⁶ § 118c odst. 1 až 3 zákona č. 30/2000 Sb.

⁹⁷ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 115 - 116.

až na zákonné výjimky, jimž byla podrobně věnována pozornost výše, uvádět rozhodné skutečnosti o věci samé, o nichž mají dle hmotného práva povinnost tvrzení, a označovat takové důkazy, jimiž plní svoji důkazní povinnost, poté co dojde ke zkoncentrování řízení.

Na druhou stranu účinky koncentrace nebrání účastníkům popírat správnost tvrzení protistrany nebo se vyjadřovat k důkazům druhou stranou označeným. K těm soud přihlédne, i když je účastník učinil až po koncentraci řízení.⁹⁸

Zavedení univerzální zákonné koncentrace na jednu stranu přispělo k urychlení řízení ve sporných věcech, neboť se snížil počet případů, v nichž žalovaní účelově prodlužují řízení. Na druhou stranu však tato nová úprava vedla ke zvýšeným obavám z následků koncentrace aktivních účastníků řízení a soudu samotného.⁹⁹

„Poctiví“ účastníci řízení z opatrnosti raději uplatňují včas větší množství skutečností a důkazů, které často nejsou pro spor nijak klíčové, a zbytečně tím zatěžují soud. Ze strachu, že opomenou určité pro spor významné skutečnosti nebo důkazy a později je již v důsledku zákonné koncentrace nebudou moci uplatnit, paradoxně často řízení prodlužují žádostmi o poskytnutí dodatečné lhůty k doplnění důkazů a tvrzení.¹⁰⁰

Soudy s větší pravidelností odročují jednání či jiným způsobem obcházejí zkoncentrování řízení, aby zmírnily účinky zákonné koncentrace, často však tak činí nadbytečně a opět tak paradoxně prodlužují řízení.

Tyto negativní důsledky spjaté se zákonnou koncentrací byly částečně zmírněny rozhodovací praxí Nejvyššího soudu. Zde stojí jednoznačně za připomenutí již několikrát zmiňovaný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010, který jednak upřesnil pojem „skončené“ první jednání ve vztahu k zákonné koncentraci, jednak vyjasnil postup v případě absence poučení soudu ke konci prvního jednání.

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

⁹⁹ CELERÝN, Jakub. 2013, op. cit.

¹⁰⁰ Tamtéž.

Opět se nabízí otázka, zda by další problematické aspekty zákonné koncentrace nemohly být řešeny tak, že by byl dán větší prostor diskreci soudu a byl by znovuzaveden institut soudcovské koncentrace.

2.2.5. Skončení jednání

Předseda senátu je povinen účastníky přítomné při jednání poučit před skončením tohoto jednání na to, že musí všechny rozhodné skutečnosti uvést a důkazy označit dříve, než soud vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy mohou sloužit jako odvolací důvod jen za podmínek uvedených v ustanovení § 205a o. s. ř.¹⁰¹

Ustanovení § 119a odst. 1 o. s. ř. zavedené velkou novelou občanského soudního řádu zakotvuje koncentraci civilního procesu, ke které dochází spolu s vyhlášením rozsudku soudu prvního stupně, a promítá do české procesněprávní úpravy zásadu neúplné apelace.

Ke koncentraci řízení podle § 119a odst. 1 o. s. ř. dochází především v případech, kdy soud účastníky v dosavadním průběhu řízení řádně nepoučil. Pakliže nastaly účinky koncentrace ještě před vynesením rozsudku v souladu s ustanoveními § 114c odst. 5 resp. § 118b odst. 1 o. s. ř., ustanovení § 119a odst. 1 se nepoužije.¹⁰²

Účinky koncentrace řízení navíc nebudou vůči účastníku řízení působit v případě poučení pouze na základě ustanovení § 119a, neboť dle konstantní rozhodovací praxe platí, že „založit rozhodnutí na závěru, že účastník přítomný při jednání neunesl břemeno tvrzení či důkazní břemeno, může ostatně soud jen tehdy, jestliže takovému účastníku předtím bezvýsledně poskytl poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř.“¹⁰³

Obsah poučení dle ustanovení § 119a soud účastníkům ani „nevnucuje“,¹⁰⁴ ani poučení nečiní samoučelně v řízeních, v nichž je výsledek sporu jednoznačný

¹⁰¹ § 119a odst. 1 o. s. ř.

¹⁰² SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 431.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2011, sp. zn. 32 Cdo 2/2010 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. února 2010, sp. zn. 33 Cdo 2778/2008 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

a de facto nerozporný. Dále jej nevyslovuje z pochopitelných důvodů ani v případech, kdy nastává fikce uznání nároku nebo před vynesemím rozsudku pro zmeškání.¹⁰⁵

V případě, že nedojde k uvedení dalších skutečností či důkazů dle § 119a odst. 1, soud dle znění druhého odstavce tohoto ustanovení přistoupí k finální výzvě, aby účastníci shrnuli své návrhy a aby se vyjádřili k dokazování a ke skutkové a k právní stránce věci,¹⁰⁶ což je zpravidla poslední možností účastníků ovlivnit výsledek sporu před vyhlášením meritorního rozhodnutí.

V případě, že nové skutečnosti a důkazy účastníků předložené na základě výzvy dle ustanovení § 119a mají pro spor význam a že nedošlo již v předchozím průběhu řízení ke koncentraci dle ustanovení § 114c odst. 5 resp. § 118b odst. 1, soud je povinen k těmto přihlédnout. Neměl by však připustit, aby navrhování takových skutečností a důkazů prodlužovalo řízení více, než je nezbytně nutné.

Soudy prvního stupně mají totiž někdy tendenci „připravovat“ spis pro odvolací řízení. To v praxi znamená, že z opatrnosti opakovaně poučují účastníky, připouštějí stále nové důkazy a tvrzení a několikrát odročují jednání, aby se vyhnuly tomu, že bude v odvolacím řízení jejich rozhodnutí následně zrušeno nadřízeným soudem na základě odvolacího důvodu dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. d) o. s. ř.

Soud má naopak plné právo a měl by navržení nových důkazů zamítnout usnesením, pokud nejsou relevantní. Soud nemá provést takové důkazní návrhy, jež nejsou významné pro věc samu.¹⁰⁷ Nemá brát toliko v potaz ani skutečnosti a důkazy, které byly do řízení vneseny až po koncentraci řízení, nebyla-li naplněna žádná ze zákonných výjimek koncentraci prolamujících.

Koncentrace podle § 119a se zpravidla použije v řízení před soudem prvního stupně, avšak rovněž v řízení odvolacím, jemuž bude věnována pozornost v následující podkapitole, je soud povinen před vyhlášením rozhodnutí ve věci

¹⁰⁵ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 431.

¹⁰⁶ § 119a odst. 2 o. s. ř.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. 30 Cdo 749/2005 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

samé účastníky odvolacího řízení poučit dle ustanovení § 118a odst. 1 až 3 a poskytnout jim prostor pro vyjádření.¹⁰⁸

Po přednesení závěrečných návrhů může soud jednání odročit za účelem vyhlášení rozsudku, maximálně však na dobu 10 kalendářních dnů.¹⁰⁹ Jestliže soud odročí jednání pouze k vyhlášení rozsudku, ke koncentraci podle § 119a odst. 1 o. s. ř. dojde již ukončením jednání, při němž byla věc projednávána, nikoliv až vyhlášením rozsudku (viz rozsudek VS v Praze sp. zn. 9 Cmo 109/2003).¹¹⁰

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. října 2009, sp. zn. 32 Cdo 2732/2009 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

¹⁰⁹ § 156 odst. 2 o. s. ř.

¹¹⁰ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 432.

2.3. Řízení před soudem II. stupně

Zásada koncentrace se projevuje i v odvolacím řízení. Účinky koncentrace se promítají v systému neúplné apelace. Systém neúplné apelace byl do českého právního řádu zaveden velkou novelou občanského soudního řádu v roce 2001 za účelem zrychlení odvolacích řízení.

V systému neúplné apelace nelze až na výjimky (§ 205a odst. 1 o. s. ř.) uplatnit v odvolacím řízení tzv. nova neboli novoty. V ustanovení § 205a o. s. ř. je vyjádřena zásada, že v odvolání proti rozsudkům ve sporném řízení, s výjimkou rozsudků pro uznání a pro zmeškání, rozsudkům vydaným ve věcech, o kterých bylo rozhodnuto jiným orgánem, stejně jako proti usnesením ve věci samé, nelze uvádět nové skutečnosti nebo důkazy.¹¹¹ To platí za předpokladu, že byli účastníci řízení přítomni na jednání soudem prvního stupně řádně poučeni dle § 119a odst. 1 o. s. ř. ještě před vyhlášením rozhodnutí.

Otázku, jakým způsobem v odvolacím řízení při neúplné apelaci zohlednit nové skutečnosti a důkazy, lze zodpovědět dvěma způsoby. První se zakládá v tom, že novoty budou vyhrazeny pouze pro účely obnovy řízení a v odvolacím řízení k nim přihlíženo nebude vůbec.

Druhý způsob řešení spočívá v tom, že nové skutečnosti a důkazy mohou být zohledněny už v odvolacím řízení za podmínek stanovených pro obnovu řízení. Odvolací soud by v takovém případě zkoumal, jestli se jedná o skutečnosti, případně důkazy, jež odvolatel (nebo jiný účastník řízení) nemohl bez své viny tvrdit, případně předkládat, již v prvostupňovém řízení, a v případě, že ano, by k nim přihlédl.

Platná procesněprávní úprava je založena na prvním z uvedených řešení s výjimkou uvedenou v ustanovení § 205a odst. 1 písm. e) o. s. ř.¹¹² Zákonodárce k výběru této varianty vedla snaha o zajištění rychlého a efektivního průběhu řízení před soudy, jež je právě základním účelem uplatnění zásady koncentrace v civilním procesu.

¹¹¹ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 432.

¹¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.

Za novoty uplatněné v odvolání je třeba považovat ty skutečnosti či důkazy, které nebyly některým z účastníků uvedeny během prvostupňového řízení, popřípadě které v průběhu řízení před soudem prvního stupně nevyšly najevo jiným způsobem.

Posoudit, zda se jedná o nova v případě, kdy odvolatel postavil svoji argumentaci v odvolání na skutečnostech či důkazech, které v řízení před soudem prvního stupně zmínil pouze okrajově, protože je nepovažoval za významné, však může být značně problematické.

Odborná veřejnost se shoduje na tom, že o nepřipustnou novotu se nebude jednat v případě, že odvolatel vylíčením dané skutečnosti v odvolání nijak nemění skutkový základ rozhodnutí, ale pouze rozvíjí původní okrajově zmíněné tvrzení. A naopak, jestliže skutkový základ věci zjištěný soudem prvního stupně je danou skutečností dotčen a odvolatel právě na ní staví svou argumentaci, potom takovou okrajově zmíněnou skutečnost je nutné považovat za novotu.¹¹³

Za nové důkazy uvedené v odvolání se považují ty, které nebyly žádným z účastníků v prvostupňovém řízení navrženy a ani nebyly soudem prvního stupně provedeny. Řádné uplatnění důkazu v řízení před soudem prvního stupně přitom vyžaduje takovou konkretizaci, aby bylo jasné, o jaký důkaz se jedná, a aby nemohl být zaměněn například s důkazem stejného druhu.

Jestliže účastník v prvostupňovém řízení navrhne provedení důkazu, na jehož provedení později netrvá a soud proto takový důkaz neprovede, je nutné vycházet z toho, že tento byl v prvním stupni uplatněn a v odvolacím řízení se pak nepovažuje za novotu.¹¹⁴

Obecné výjimky ze zákazu uplatnění novot v rámci odvolání tvoří skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně a týkají se podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu (podle písm. a).

¹¹³ DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda; KASÍKOVÁ, Martina; LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. s. 1090.

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2002, sp. zn. 21 Cdo 426/2002 [online]. [cit. 29. 10. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Dále se jedná o případy, kdy jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (podle písm. b) nebo jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně (podle písm. c), nebo jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí ve věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. (podle písm. d).

Také může jít o případy, jak již bylo uvedeno výše, kdy odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1 o. s. ř. (podle písm. e), případně o skutečnosti, jež nastaly (vznikly) až po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně (podle písm. f). Při splnění těchto podmínek jsou nové důkazy a skutečnosti přípustným odvolacím důvodem dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. f) o. s. ř.

V důvodové zprávě k velké novele občanského soudního řádu, jíž byla neúplná apelace ve sporných řízeních zavedena, se k daným výjimkám uvádí, že kromě nedostatků, které se týkají podmínek řízení, lze nové skutečnosti a důkazy použít pro zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků, na nichž je založeno rozhodnutí soudu prvního stupně.

Jak zákonodárce zdůvodňuje, účastník řízení totiž nemůže předvídat, jak bude soud v prvním stupni hodnotit předložené důkazy. Z toho důvodu je zapotřebí dát odvolateli možnost v tomto směru uplatnit nové skutečnosti a důkazy.

Výjimka podle písm. e) vyplývá z přesvědčení, že by nebylo spravedlivé, aby byl účastník z nových skutečností a důkazů vyloučen v případě, kdy soud sám nedostál své povinnosti a účastníka na důsledky uplatnění systému neúplné apelace v odvolacím řízení neupozornil.

Poslední výjimkou z neúplné apelace jsou skutečnosti a důkazy, které nastaly až po vyhlášení rozhodnutí. Jedná se o takové skutečnosti a důkazy, jejichž novost lze bez problémů zjistit, a je proto možné připustit, aby k nim bylo

v odvolacím řízení přihlíženo a aby je účastník nemusel uplatňovat až prostřednictvím obnovy řízení.¹¹⁵

Ustanovení § 114c odst. 5 o. s. ř. výslovně stanoví nepoučení jako výjimku ze zákonné koncentrace. To znamená, že pokud soud účastníky nepoučí a účastníci v následujícím průběhu řízení navrhnou nové důkazy a skutečnosti, musí k nim soud přihlídnout, jinak může účastník podat odvolání dle § 205 odst. 2 písm. b).

Pokud nové skutečnosti či důkazy v průběhu dalšího řízení neuvedou, bude záležet, zda byli poučeni podle ustanovení § 119a o. s. ř. – pokud ne, pak se jedná o odvolací důvod dle § 205 odst. 2 písm. f) ve spojení s § 205 odst. 2 písm. c), pokud ano, je to procesní vada, ale není to důvod pro odvolání. Nepoučení navíc nelze zhojit dodatečným poučením podle § 114c odst. 5 o. s. ř.¹¹⁶

Jak bylo již výše rozvedeno, na rozdíl od ustanovení upravujícího přípravné jednání není v ustanovení § 118b poučovací povinnost explicitně zakotvena, ale soud by i v této fázi řízení měl účastníky poučit.

Následky nepoučení jsou de facto obdobné těm shora uvedeným platícím pro § 114c o. s. ř. pouze s tou výjimkou, že to bude více záviset na úvaze soudu – pokud soud nepřihlédne k důkazům, resp. skutečnostem, a nebyl k tomu dán důvod dle § 118b (platí též pro směnečný platební rozkaz dle § 175 odst. 4 věta první za středníkem), bude se jednat o odvolací důvod dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. b) o. s. ř., jež slouží k nápravě skutkových vad nebo nedostatečně zjištěného skutkového stavu. Naopak pokud soud vzhledem ke koncentraci k novým důkazům či skutečnostem přihlídnout neměl, leč přihlédl, bude založen odvolací důvod dle § 205 odst. 2 písm. c) o. s. ř.¹¹⁷

Specifickým případem ve vztahu ke koncentraci v odvolacím řízení a systému neúplné apelace jsou rozsudek pro uznání a rozsudek pro zmeškání. Ty soud prvního stupně vydá za předpokladu, že jsou naplněny předpoklady uvedené v ustanoveních § 153a a § 153b o. s. ř.

¹¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.

¹¹⁶ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 126.

¹¹⁷ Tamtéž, 127 - 128.

Přezkoumat rozsudek pro uznání a rozsudek pro zmeškání lze vedle vad uvedených v § 205a odst. 2 písm. a) o. s. ř. jen ve smyslu, zda tyto předpoklady byly splněny. V souladu s ustanovením § 205b o. s. ř. tedy nemůže být nic jiného ve vztahu k těmto rozsudkům způsobilým odvolacím důvodem.

Tato speciální úprava vychází z předpokladu, že vydání rozsudku pro uznání či rozsudku pro zmeškání nepředchází klasické důkazní řízení. Odvolacím důvodem tak může být pouze to, že nebyly splněny všechny zákonné předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání či rozsudku pro zmeškání stanovené v § 153a resp. § 153b o. s. ř.

Zásadní význam skutečností uvedených v § 205 odst. 1 písm. a) způsobuje, že při přezkumu, zda došlo před vydáním rozsudku pro zmeškání, resp. rozsudku pro uznání, k vadám uvedeným v daném ustanovení, vezme odvolací soud v úvahu i skutečnosti, které v řízení před soudem prvního stupně nebyly uplatněny.¹¹⁸

Účinky koncentrace v zásadě pomíjejí zrušením napadeného rozsudku v odvolacím a dovolacím řízení tak, jako by zrušené rozhodnutí vůbec nebylo vyhlášeno. U dovolacího soudu to platí nicméně pouze, pokud soud zrušil obě předchozí rozhodnutí.¹¹⁹

¹¹⁸ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. 2013, op. cit. s. 638.

¹¹⁹ SVOBODA, Karel. 2009, op. cit. s. 69.

3. Komparace české a slovenské úpravy koncentrace

Porovnání české a slovenské právní úpravy zásady koncentrace v civilním procesu se nabízí jako ideální způsob, jak prostřednictvím zkoumání společných rysů a rozdílů obou úprav identifikovat případný vhodnější způsob zakotvení koncentrační zásady, neboť obě mají společný historický základ. Navíc z hlediska jazyka a typu právní kultury nelze pro komparaci vybrat k českému právnímu řádu bližší protějšek.

Tím spíše se srovnání se slovenskou úpravou jeví jako opodstatněné, pokud vezmeme v potaz, že toho, o čem se v České republice mluví již velice dlouho, tedy o potřebě přijetí nového civilního procesněprávního předpisu upravujícího mnohokrát novelizovaný, nekonzistentní a zastaralý občanský soudní řád, na Slovensku již bylo docíleno, neboť dne 1. července 2016 nabyl účinnosti nový civilní sporový poriadok. Zdá se tak, že v oblasti úpravy procesního práva je Slovensko minimálně o krok napřed.

Vzhledem k tomu, že c. s. p. vstoupil v účinnost teprve velice nedávno, je poměrně složité předvídat, jak budou klíčová ustanovení týkající se koncentrace řízení vykládána soudy a není prozatím k dispozici ani dostatek odborné literatury, která by tento nový procesní předpis podrobně zpracovávala.

Občiansky súdny poriadok se navíc v řadě aspektů od českého občanského soudního řádu rovněž odlišoval. Z těchto důvodů budou pro účely komparace použity oba slovenské předpisy, jakož bude v hrubých rysech načrtnut i historický vývoj slovenské úpravy koncentrační zásady.

Vzhledem k obsáhlosti matérie vztahující se ke srovnání jednotlivých prvků zásady koncentrace zejména v souvislosti s přijetím nové slovenské procesní úpravy, která se významným způsobem dotkla právě zásady koncentrace, bude v této části práce kladen důraz především na tři prvky koncentrace řízení, jež byly v rámci české úpravy v první části práce identifikovány jako problematické, nebo jim byla věnována zvýšená pozornost, a to konkrétně na přípravné jednání a kvalifikovanou výzvu, resp. na fiktivní rozsudek pro uznání, který se k těmto prvkům koncentrace váže, a na soudcovskou koncentraci řízení.

3.1. Historický exkurz do slovenské úpravy zásady koncentrace

Na rozdíl od situace v českých zemích, kde byl základním procesním předpisem civilní řád soudní, platila za Rakouska-Uherska a v období první republiky na slovenském území uherská úprava – uherský civilní řád soudní.¹²⁰

V roce 1948 došlo ke sjednocení české a slovenské úpravy, proto to, co bylo v první části práce v rámci úvodního historického exkurzu řečeno o civilním procesu a zásadě koncentrace, vztahuje se i na slovenské území.

Po rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky se vývoj civilního procesu v obou zemích začal ubírat svou vlastní cestou, leč nadále platil de facto stejný zákon č. 99/1963 jako občanský soudní řád v Čechách a jako občiansky súdny poriadok na Slovensku.

Navíc k více či méně podobným změnám ve vztahu k zásadě koncentrace, jež byly prostřednictvím řady novel přijaty v Čechách, došlo i na Slovensku. K výraznému oddálení českého a slovenského civilního procesu došlo až v letošním roce, kdy byl na Slovensku přijat nový civilný sporový poriadok.

Civilný sporový poriadok přinesl významné rozšíření uplatnění zásady koncentrace řízení a civilní proces na Slovensku značně posunul ve prospěch zásady formální pravdy. Naopak do pozadí ve sporném řízení ustoupila zásada materiální pravdy.

*„Navrhovaná právní úprava zavádza nové inštitúty inšpirované predovšetkým nemeckým civilným procesom a teoretickými prácami prof. Josefa Macura. Ide o systematické začlenenie týchto inštitútov do celkovej koncepcie kontradiktórneho sporového konania založeného na prísnom prejednávacom princípe a koncentracii konania.“*¹²¹ Takto důvodová zpráva komentuje, jaký zdroj inspirace posloužil slovenskému zákonodárci při přípravě nového slovenského procesněprávního předpisu, a zároveň vysvětluje, že hlavní důraz je v zákoně kladen na zásady projednací a koncentrační.

¹²⁰ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. III. díl. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010, s. 58 - 73.

¹²¹ Důvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

Článek 10, který je součástí jakési preambule c. s. p. nazvané „Základní principy“, vyjadřuje princip tzv. arbitrárního pořádku jako nosného principu tohoto předpisu a civilního sporného řízení celkově.

Dle důvodové zprávy k c. s. p. to má být právě soud, kdo určuje tempo a průběh řízení s přihlédnutím k principu hospodárnosti tak, aby byl naplněn účel zákona. Z toho důvodu civilný sporový poriadok stanovuje zákonné lhůty pouze výjimečně a v souladu s principem arbitrárního pořádku umožňuje soudci koncentrovat určité procesní úkony účastníků a postihovat nedodržení lhůt formou prekluze, tedy ztráty možnosti provést požadovaný úkon.¹²²

¹²² Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

3.2. Řízení před soudem I. stupně

3.2.1. Příprava jednání

Občiansky súdny poriadok prípravu jednání upravoval v ustanovení § 114. Neodmítl-li soud návrh na zahájení řízení z procesních důvodů, případně nerozhodl-li o zastavení řízení, byl soud povinen obdobně jako v české úpravě připravit jednání tak, aby bylo možné rozhodnout spor zpravidla při jediném jednání.¹²³

Dle občianského súdného poriadku používal soud v rámci přípravy jednání dva základní způsoby, jak žalovaného přimět k aktivní spolupráci za účelem rychlého zjištění rozhodných skutečností. První možností bylo doručení žaloby žalovanému spolu s obecnou výzvou k vyjádření upravenou v ustanovení § 114 odst. 2 o. s. p., jejíž náležitostí bylo i poučení žalovaného o koncentraci řízení.

Na rozdíl od české úpravy obecné výzvy, která výslovně nestanovuje, dokdy musí žalovaný svou povinnost tvrzení a důkazní splnit, předchozí slovenská úprava stanovila jako nejpozdější okamžik vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování, případně vyhlášení rozhodnutí.¹²⁴

Institut kvalifikované výzvy¹²⁵ byl do slovenské procesněprávní úpravy zaveden novelou občianského súdného poriadku č. 353/2005 Z. z., tedy o tři roky později než tomu bylo v České republice.

Kvalifikovaná výzva žalovanému dle ustanovení § 114 odst. 3 občianského súdného poriadku představovala, podobně jako v Čechách, druhý způsob, kterým soud mohl postupovat v přípravě jednání.

Na rozdíl od kvalifikované výzvy dle ustanovení § 114b o. s. ř. existovala v občianskom súdnom poriadku výjimka ze zákazu náhradního doručování v případě, že žalovaným byla fyzická nebo právnická osoba, která byla podnikatelem, a spor se týkal její podnikatelské činnosti.¹²⁶ Zpřísněný režim

¹²³ § 114 odst. 1 o. s. p.

¹²⁴ § 120 odst. 4 o. s. p.

¹²⁵ § 114 o. s. p.

¹²⁶ § 114 odst. 4 věta za středníkem o. s. p.

kvalifikované výzvy pro podnikatele byl založen na existenci podnikatelského rizika, ale vyvolával kritiku ve vztahu k principu rovnosti.¹²⁷

Civilný sporový poriadok tuto výjimku nepřevzal. Ustanovení § 167 c. s. p. stanoví obecně doručování do vlastních rukou, nicméně celkově c. s. p. za účelem urychlení řízení v ustanovení § 109 a násl. doručování písemností pro soud zjednodušil a rozšířil možnost fikce doručení.

Důvodová zpráva k c. s. p. k tomu uvádí, že „*Zamedzenie prietahov v súdnom konaní navrhuje predkladateľ vyriešiť aj zmenou v doručovaní fyzickým osobám. Súčasná právna úprava pomerne efektívnym spôsobom vyriešila doručovanie právnickým osobám a fyzickým osobám podnikateľom zavedením prísnej fikcie doručenia. Obdobná fikcia doručenia sa zavádza aj v prípade fyzických osôb nepodnikateľov a to tak, že sa prenáša na občanov zodpovednosť za to, že im nemožno doručiť písomnosti na adrese ich registrovaného pobytu.*“¹²⁸

Lhůta pro vyjádření nesmí být dle české úpravy kvalifikované výzvy kratší než 30 dnů, což paradoxně může prodlužovat řízení. Také ustanovení § 114 občianského súdneho poriadku původně obsahovalo minimální třicetidenní lhůtu k vyjádření. Zákonem č. 341/2005 Z.z. byla však tato zákonná lhůta vypuštěna a stanovení, dokdy se musí žalovaný vyjádřit, bylo ponecháno na úvaze soudu,¹²⁹ což je dle mého názoru vhodnější způsob nastavení.

Soudcovskou lhůtu zachovává také civilný sporový poriadok v ustanovení § 167 c. s. p. Navíc toto ustanovení, jež nově upravuje výzvu k vyjádření žalobce a žalovaného, zakotvuje soudcovskou koncentraci ve vztahu k žalobci (odst. 3) i žalovanému (odst. 4). Celkově tak nová slovenská procesní úprava výrazně posiluje úlohu soudce, který dle vlastního uvážení může uplatnit různé prvky koncentrace během sporného řízení.

Zásadním rozdílem mezi českou a předchozí slovenskou úpravou institutu kvalifikované výzvy však byl bezesporu negativní následek vyvolaný procesní pasivitou žalovaného. Zatímco v České republice v případě nevyjádření se

¹²⁷ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 133.

¹²⁸ Důvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

¹²⁹ Tamtéž.

žalovaného na kvalifikovanou výzvu soud vydá ze zákona fiktivní rozsudek pro uznání, na Slovensku občiansky súdny poriadok zakotvoval pro tyto případy vydání rozsudku pro zmeškání založeného na uvážení soudu.

Dikce ustanovení § 114 odst. 5 o. s. p. zněla: „*Ak odporca bez vážneho dôvodu nesplní povinnosť uloženú uznesením vydaným podľa odseku 3, môže súd bez nariadenia pojednávania rozhodnúť o návrhu rozsudkom pre zmeškanie podľa § 153b; o tomto následku musí byť odporca poučený. Ustanovenia § 153b ods. 1 a ods. 2 písm. a) a c) sa nepoužijú.*“¹³⁰

Toto nastavení institutu rozsudku pro zmeškání se v praxi obecných soudů na Slovensku osvědčilo.¹³¹ Oproti české úpravě jednak nedocházelo k vydání fiktivního rozsudku pro uznání se všemi jeho negativními důsledky, jednak záviselo na diskreci soudu, zda v daném případě rozsudkem pro zmeškání rozhodl či nikoliv.

Žalovaný na Slovensku měl až do okamžiku nabytí právní moci rozsudku pro zmeškání možnost podat návrh na jeho zrušení spolu s návrhem na prominutí zmeškání lhůty a vyjádřením ve věci. Seznal-li soud, že žalovaný se ve stanovené lhůtě nevyjádřil z omluvitelného důvodu, rozsudek pro zmeškání zrušil a pokračoval v řízení.¹³²

O možnosti vydání rozsudku pro zmeškání musel být dále žalovaný řádně poučen dle ustanovení § 114 odst. 5 o. s. p. Slovenská právní úprava tímto způsobem umožňovala soudu vzít pružně v úvahu všechny okolnosti a specifika konkrétního sporného řízení a uvážit, zda nařídí jednání, nebo rozhodne rozsudkem pro zmeškání.¹³³

Takové nastavení kvalifikované výzvy lze považovat za méně přísné vůči žalovanému, více „šetrné“ ve vztahu k zásadě rovnosti účastníků řízení a méně zasahující do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces v souvislosti se ctěním zásady autonomie vůle ovládající civilní právo.

¹³⁰ § 114 odst. 5 o. s. p.

¹³¹ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

¹³² § 114 odst. 6 o. s. p.

¹³³ KUBEŠOVÁ, Silvia. 2012, op. cit. s. 127.

Podobné nastavení nepříznivého následku procesní pasivity žalovaného jako v předchozí slovenské úpravě zakotvuje v ustanovení § 273 ve spojení s § 277 také civilný sporový poriadok. Občiansky súdny poriadok i civilný sporový poriadok proto v tomto ohledu stanovují méně přísnou a z mého pohledu adekvátnější sankci v podobě možnosti vydání rozsudku pro zmeškání závisící na posouzení soudu.

Zásadní rozdíl mezi českou a slovenskou úpravou přípravy jednání spočíval v absenci institutu přípravného jednání ve slovenském občianskom súdnom poriadku. Zatímco v české procesněprávní úpravě lze činit procesněprávní úkony jen do skončení přípravného jednání (bylo-li nařízeno), občiansky súdny poriadok přípravné jednání neupravoval a koncentraci řízení ponechával až na okamžik vyhlášení skončení dokazování ke konci prvního jednání (§ 118a odst. 1 a 2 o. s. p.).

To se však změnilo s přijetím nového slovenského civilního procesněprávního předpisu, neboť v civilnom sporovom poriadku se prosadily prvky koncentrace již v rámci přípravy jednání.

Jak plyne z důvodové zprávy, „*nová právna úprava posilní doterajšie prvky, ktoré mali koncentrovať súdne konanie. Zavádza sa preto predbežné prejednanie sporu, pričom súd v rámci tejto fázy určí, ktoré zo stranami tvrdených skutočností považuje za právne významné s následnou výzvou adresovanou stranám, aby jasne označili, aké dôkazy na preukázanie týchto skutočností navrhujú, s tým, že na ich ďalšie tvrdenia a navrhované dôkazy sa nebude prihliadať.*“¹³⁴ Civilný sporový poriadok tak výrazně posílil úlohu přípravy jednání, jelikož před prvním ústním jednáním bude téměř vždy nařízeno tzv. předběžné projednání sporu.

Předpoklad, že předběžné projednání sporu bude probíhat v rámci drtivé většiny sporných řízení, vyjádřil zákonodárce v důvodové zprávě, v níž uvedl, že „*Navrhované nové procesnej úpravy plne zodpovedá režimu princípu arbitrárneho poriadku. Fakultatívnosť predbežného prejednanja sporu je síce*

¹³⁴ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

zákonem prezumovaná, no rovnako sa predpokladá, že predbežné prejednanie sporu bude skôr pravidlom ako výnimkou.“¹³⁵

Úprava zavedená c. s. p. se v mnohém podobá přípravnému jednání podle § 114c českého občanského soudního řádu. Nově je tak zavedena koncentrace řízení již ke konci předběžného projednání sporu dle ustanovení § 168 odst. 2 ve spojení s § 182 c. s. p.

Na předběžné projednání sporu soud předvolá účastníky řízení, jejich zástupce a případně i jiné osoby, které mohou přispět ke splnění účelu předběžného projednání. Pokud je to možné a účelné, pokusí se soud o vyřešení sporu smírem, případně stranám doporučí, aby se o smír pokusily mediací.¹³⁶

Pokud se spor nepodaří vyřešit smírně, soud uloží účastníkům povinnosti nezbytné pro dosažení účelu řízení. Zároveň určí, která skutková tvrzení jsou mezi stranami sporná a které důkazy provede. Soud rovněž uvede své předběžné právní posouzení věci a oznámí předpokládaný termín jednání.¹³⁷

Ustanovení § 171 odst. 2 c. s. p. pak přináší takřka revoluční možnost soudu – pokud je to možné a účelné – rozhodnout ve věci samé již v rámci předběžného projednání sporu. Daná úprava nemá v českém občanském soudním řádu obdobu.

Lze si představit, že dané ustanovení vyvolá v budoucnu kontroverze, neboť se nabízí otázky, zda nebude de facto duplikovat jednání ve věci samé, dále jakým způsobem budou vykládány neurčité právní pojmy „možné“ a „účelné“ a podobně. K nalezení odpovědí, které však nejsou meritem této práce, bude nutné vyčkat rozhodovací praxe slovenských soudů.

Zajímavější z hlediska touto prací vymezených výzkumných otázek je ustanovení § 172 c. s. p. věnované následkům nepřítomnosti stran na předběžném projednání sporu. Neúčast žalovaného, ale také žalobce, na předběžném

¹³⁵ Důvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

¹³⁶ § 169 a § 170 c. s. p.

¹³⁷ § 171 c. s. p.

projednání sporu bez vážného a omluvitelného důvodu, navzdory řádnému a včasnému předvolání, může mít za následek vydání rozsudku pro zmeškání.¹³⁸

Toto ustanovení přináší možnost (nikoliv povinnost) vydání rozsudku pro zmeškání v neprospěch žalovaného i žalobce, kteří jsou v rámci přípravy jednání pasivní. Nová úprava se tak zásadním způsobem dotýká problematiky rovného postavení žalobce a žalovaného, když se vypořádává s jejich nerovným postavením z hlediska následků jejich absence na předběžném projednání sporu.

Česká úprava naproti tomu pro případ nedostavení se žalovaného na přípravné jednání stanoví zákonnou fikci rozsudku pro uznání (§ 114c odst. 6 o. s. ř.), která je z procesního hlediska mnohem přísnějším následkem pasivity žalovaného, než je slovenskou úpravou předpokládaný rozsudek pro zmeškání, jež navíc závisí na uvážení soudu v konkrétním případě. Česká úprava také stanoví i výrazně mírnější následek nedostavení se žalobce na přípravné jednání v podobě zastavení řízení (§ 114c odst. 7 o. s. ř.), který není *res iudicata*, a vytváří tak značnou nerovnováhu mezi účastníky řízení.

Lze uzavřít, že slovenská úprava nastavuje méně striktní a vzhledem k rovnosti účastníků vyrovnanější následky nedostavení se k předběžnému projednání sporu, jež je obdobou přípravného jednání v českém o. s. ř. Ty jsou nadto odvislé od diskrece soudu, který může či nemusí k vydání rozsudku pro zmeškání v daném případě přistoupit.

3.2.2. Koncentrace řízení ze zákona a soudcovská koncentrace

Nejvýznamnější novelou občianského súdného poriadku z hlediska koncentrace řízení byla až do jeho zrušení novela provedená zákonem č. 384/2008 Z. z. s účinností od 15. října 2008, již byla do občianského súdného poriadku zakotvena koncentrace k okamžiku skončení prvního jednání.¹³⁹ Tato změna nicméně vztahovala koncentraci pouze na taxativně vymezený okruh řízení, a nejednalo se o univerzální zákonnou koncentraci.

¹³⁸ § 172 c. s. p.

¹³⁹ Usnesení Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ze dne 18. ledna 2012, sp. zn. 6 M Cdo 5/2011 [online]. [cit. 27. 11. 2016] Dostupný z www.supcourt.gov.sk.

Vymezenými spory, v nichž se uplatňovala koncentrace k okamžiku skončení prvního jednání, byla řízení ve věcech ochrany osobnosti, návrhy podle předpisů o hromadných sdělovacích prostředcích, spory vyvolané nebo související s konkursem a restrukturalizací a spory, kde se koncentrace řízení vztahovala pouze na základ věci (spory na ochranu hospodářské soutěže, na ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním a spory z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství).¹⁴⁰ Ustanovení § 118a o. s. p. tak de facto odpovídalo české procesněprávní úpravě zakotvené v ustanovení § 118 o. s. ř. před účinností souhrnné novely o. s. ř.

Civilný sporový poriadok rozšířil okruh působnosti zákonné koncentrace dle ustanovení § 154 c. s. p. takřka na všechna řízení ve sporných věcech. Výjimku tvoří pře, v nichž je jedním z účastníků tzv. slabší strana, tedy zejména spory se spotřebiteli nezastoupenými advokátem dle § 296 c. s. p., antidiskriminační spory či individuální pracovněprávní spory.¹⁴¹

V ustanovení § 154 c. s. p. je stanoveno, že prostředky procesního útoku a obrany lze uplatnit nejpozději do vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování. Dle ustanovení § 182 c. s. p. pak, pokud po vyjádření stran při jednání soud nepovažuje za nutné provést další důkazy, usnesením vyhlásí dokazování za skončené.

Zákonná koncentrace zakotvená v ustanovení § 154 c. s. p. představuje objektivní časovou hranici pro uplatnění tzv. prostředků procesního útoku a prostředků procesní obrany, jež zákonodárce demonstrativně vyjmenovává v ustanovení § 149 c. s. p. Jsou jimi zejména skutková tvrzení, popření skutkových tvrzení protistrany, návrhy na provedení důkazů, námitky k návrhům protistrany na provedení důkazů a hmotněprávní námitky.¹⁴² Objektivně stanovená hranice zákonné koncentrace může být navíc ještě zpřísněna uplatněním soudcovské koncentrace.¹⁴³

¹⁴⁰ § 118a odst. 1 o. s. p.

¹⁴¹ *Civilný sporový poriadok a zmeny v civilnom procese*. Advokátska kancelária JUDr. Gabriela Semančíková, LL.M., MBA [online]. [cit. 27. 11. 2016] Dostupný z www.aks.sk

¹⁴² § 149 c. s. p.

¹⁴³ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

Zavedení soudcovské koncentrace, které plně koresponduje s článkem 10 c. s. p. a celkovou koncepcí tohoto nového procesněprávního předpisu, zákonodárce zdůvodnil tak, že „*Sudca so znalosťou konkrétnej veci vie najlepšie posúdiť adekvátnosť a včasnosť uplatnenia prostriedkov procesného útoku a prostriedkov procesnej obrany, preto je nówum spočívajúce v zavedení inštitútu sudcovskej koncentrácie plne odôvodnené a žiaduce.*“¹⁴⁴

Celkově tak lze říct, že slovenská úprava se přiblížila české úpravě zavedením univerzální zákonné koncentrace. Tato je však na rozdíl od české úpravy doplněna soudcovskou koncentrací, na níž civilní sporový poriadok klade velký důraz.

Lhůta pro předvolání k jednání je vůči účastníku řízení v české úpravě nastavena příznivěji, než tomu bylo a je na Slovensku. Zatímco v Čechách musí být účastník k jednání předvolán minimálně 10 dnů přede dnem, kdy se jednání má konat (§ 115 odst. 2 o. s. ř.), a pokud je předvoláván k přípravnému jednání, dokonce nejméně 20 dnů předem (§ 114c odst. 6 o. s. ř.), lhůta pro předvolání na Slovensku byla a je pouhých 5 dnů (§ 115 odst. 2 o. s. p. resp. § 178 odst. 2 c. s. p.), což platí dokonce i pro nově zavedené předběžné projednání sporu (§ 168 odst. 2 c. s. p.), které je obdobou českého přípravného jednání.

Z hlediska rychlosti soudního řízení je tak Slovensko v tomto ohledu dále než Česká republika. Nabízí se však otázka, zda slovenská úprava není příliš přísná, neboť pět dnů se jeví jako značně krátký časový úsek.

¹⁴⁴ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

3.3. Řízení před soudem II. stupně

Pro úplnost na následujících řádcích doplňuji vše výše uvedené o shrnutí slovenské úpravy zásady koncentrace řízení před soudem II. stupně a stručné srovnání s českou procesněprávní úpravou.

Významnou novelou občianského súdného poriadku provedenou zákonem č. 501/2001 Z. z. došlo, podobně jako v Čechách velkou novelou o. s. ř., k zavedení systému neúplné apelace.¹⁴⁵ Do té doby se uplatňovala apelace úplná, jež byla jednou ze stěžejních zásad systému civilního práva procesního především v období totality.

Dle ustanovení § 205a občianského súdného poriadku mohli účastníci řízení uvádět v odvolacím řízení nové rozhodné skutečnosti a předkládat nové důkazy, tedy tzv. novoty, pouze pokud se týkaly podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu, mělo jimi být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé, odvolatel nebyl řádně poučen podle § 120 odst. 4 o. s. p. nebo účastník bez své viny nemohl předložit skutečnosti či označit důkazy do rozhodnutí soudu prvního stupně.¹⁴⁶

Novelou č. 341/2005 Z. z. byl zpřesněn obsah poučovací povinnosti soudu obsažené v ustanovení § 118a o. s. p. Účastník řízení mohl navrhopvat nové důkazy a tvrdit skutečnosti nejpozději do vyhlášení usnesení, jímž se končí dokazování, a ve věcech, kde se jednání nenařizuje, nejpozději do rozhodnutí ve věci. K důkazům a skutečnostem předloženým a označeným později soud nepřihlédl, mohly být pouze uplatněny jako odvolací důvod za podmínek uvedených v § 205a o. s. p.

Jak již bylo uvedeno, podobně jako v o. s. ř. také v občianskom súdnom poriadku nebyl explicitně stanoven další postup v případě, že soud nepoučil účastníky řízení k okamžiku skončení prvního jednání dle ustanovení § 118a občianského súdného poriadku.

¹⁴⁵ § 120 odst. 4 o. s. p.

¹⁴⁶ § 205a o. s. p.

Naopak na rozdíl od české úpravy, kde je v ustanovení § 205 odst. 2 písm. b) o. s. ř. stanoven speciální odvolací důvod pro případ, že soud nepřihlédl k účastníky tvrzeným skutečnostem a navrženým důkazům, ačkoliv k tomu nebyl dán důvod dle § 118b nebo § 175 odst. 4 části první věty za středníkem, na Slovensku byl pro tyto případy vyhrazen pouze obecný odvolací důvod dle § 205 odst. 2 písm. b) o. s. p., tedy že řízení trpí jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Stejný odvolací důvod převzal i nový slovenský procesní předpis v § 365 odst. 1 písm. d) c. s. p.

Civilný sporový poriadok ve vztahu k zásadě koncentrace řízení před soudem II. stupně nepřinesl zásadní změny. Původní klíčové ustanovení § 205a o. s. p. je nově zakotveno v ustanovení § 366 c. s. p.

Novinkou je však ustanovení § 373 odst. 4 c. s. p., které stanoví, že *„Prostriedky procesného útoku alebo prostriedky procesnej obrany, ktoré neboli uplatnené pred súdom prvej inštalácie, možno uplatniť za splnenia podmienok podľa § 366 najneskôr v lehote na vyjadrenie k odvolaniu.“*¹⁴⁷

Toto ustanovení tedy koncentruje uplatnění prostředků procesní obrany a útoku při splnění podmínek dle ustanovení § 366 k okamžiku uplynutí lhůty pro vyjádření k odvolání. Tato koncentrace odvolacího řízení nemá obdobu v české úpravě.

¹⁴⁷ § 373 odst. 4 c. s. p.

4. Závěr

Hlavní smysl koncentrační zásady a nebezpečí spjaté s její absencí v civilním procesu vyjádřil velmi příznačně JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu ČR, jenž je toho názoru, že „*zákonná úprava, umožňující účastníkům předkládat v průběhu řízení stále nová a nová tvrzení, navrhopat další a další důkazy, vytváří prostředí doslova ideální pro zneužití práva, oddálení konečného rozhodnutí a porušuje právo ‚pocitivého účastníka‘, který se na soud obrátí s legitimním očekáváním včasného rozhodnutí a zisku exekučního titulu, na spravedlivý proces. [...] povinností soudu je ochránit účastníka, na jehož straně je právo, před obstrukcemi a procesní právo zneužívajícím jednáním (§ 6 o. s. ř.). Zákonná koncentrace [...] je často chápána jako sankce či omezení účastníků znemožňující soudu nalézt spravedlnost. To je však pohled negativistický a nesprávný. Hlavní smysl zákonné koncentrace, kterému by měl odpovídat i výklad procesního předpisu, není totiž sankční či omezující, nebo snad dokonce zabraňující nalezení spravedlnosti, ale právě naopak – ‚ochranitelský‘. [...] Úmysl zákonodárce, který zavedl zákonnou koncentraci především jako bič na nepocitivého účastníka a pobídku soudu k rozhodnutí v rozumné době (při jediném jednání), je dobrý.“¹⁴⁸ S tímto názorem se lze ztotožnit, neboť zásada koncentrace má dle mého názoru jednoznačně v českém civilním procesu své opodstatněné místo.*

Velkou novelou a souhrnnou novelou občanského soudního řádu došlo k zavedení řady prvků koncentrace, jimiž je především obecná a kvalifikovaná výzva žalovanému, přípravné jednání, zákonná koncentrace, soudcovská koncentrace (která byla nicméně souhrnnou novelou zrušena) a systém neúplné apelace.

Zároveň však způsob provedení těchto institutů ne vždy dovedl zákonodárce k dokonalosti. Za klíčové nedostatky současné platné české úpravy ve vztahu ke koncentrační zásadě považují institut fiktivního rozsudku pro uznání a absenci aktivnější úlohy soudu.

¹⁴⁸ JIRSA, Jaromír. 2014, op. cit.

Lze konstatovat, že na Slovensku byl sice proces zavádění prvků koncentrace řízení v civilním procesu zpočátku pozvolnější a poněkud umírněnější. Z hlediska úpravy jednotlivých institutů byl však zároveň paradoxně mnohdy efektivnější a méně invazivní.

Největší devizu slovenské úpravy koncentrace obsažené jak v občianskom súdnom poriadku, tak nově i v civilnom sporovom poriadku, oproti českému občanskému soudnímu řádu spatřuji v neexistenci fiktivního rozsudku pro uznání.

Platná česká civilní procesněprávní úprava stanoví pro případ nevyjádření se žalovaného na kvalifikovanou výzvu či nedostavení se na přípravné jednání přímo ze zákona vydání rozsudku pro uznání. Neposkytuje soudu prostor pro zohlednění okolností a zvláštností jednotlivých případů.

Fiktivní rozsudek pro uznání je dle mého názoru přes jeho Ústavním soudem vyjádřenou ústavní konformitu neadekvátním nástrojem koncentrace řízení zasahujícím nadměrně do autonomie vůle účastníků řízení. Rozsudek pro zmeškání, který je pro případ procesní pasivity žalované stanoven na Slovensku, považuji za přiměřenější.

Následky procesní pasivity žalovaného dle české úpravy navíc vytvářejí nerovnováhu v postavení žalobce a žalovaného. Dle o. s. ř. soud zastaví řízení v případě, že se žalobce nedostaví k přípravnému jednání. Ten však následně může podat žalobu znovu. Naproti tomu absence žalovaného na jednání vyvolá vydání rozsudku pro uznání, který je *res iudicata*.

Civilný sporový poriadok se s rovností účastníků v rámci předběžného projednání sporu, jež je obdobou českého přípravného jednání, vypořádal zavedením rozsudku pro zmeškání i v neprospěch žalobce.

Zatímco dosud bylo dle o. s. p. možné vydat rozsudek pro zmeškání jen vůči žalovanému, podle civilního sporového poriadku může být takový rozsudek vydán i v neprospěch žalobce. Nová slovenská úprava tak přináší možnost postihnout i procesní pasivitu žalobce. Výsledkem je zamítnutí žaloby, jež představuje *res iudicata*, a až na výjimečné případy ji nelze podat znovu.

Zadruhé považuji za unáhlené zrušení soudcovské koncentrace řízení původně upravené v ustanovení § 118c o. s. ř. Prvky soudcovské koncentrace sice nadále zůstaly zachovány v ustanoveních § 114c odst. 4 a § 118b odst. 1, nicméně soudu není v současné úpravě poskytnut širší diskreční prostor za účelem dosažení urychlení řízení při zachování všech práv účastníků řízení.

Soud je tak postaven do role pouhého vykonavatele zákonné koncentrace, která v některých případech paradoxně může působit i proti smyslu koncentrační zásady a prodlužovat řízení.

Získal-li by soud možnost zkoncentrovat řízení ještě předtím, než nastanou účinky zákonné koncentrace, a pružně tak reagovat na vývoj konkrétního řízení, mohl by vlastním aktivním jednáním zamezit jeho průtahům.

Tím by bylo možné dosáhnout i vyvarování se některým „nešvarům“, které způsobuje snaha soudů obcházet rigidně nastavený právní režim koncentrace v podobě příliš častého odročování jednání či domnělého opomíjení řádného poučení účastníků.

Nová slovenská úprava nejen že rozšířila diskreční pravomoci soudu, zakotvila také přímo soudcovskou koncentraci, která v občianskom súdnom poriadku absentovala. Vzhľadom k nedávnému nabytí účinnosti civilného sporového poriadku je nicméně těžké soudit, jakým způsobem se tento institut osvědčí v praxi.

Dle mého názoru může přispět k naplnění účelu zásady koncentrace, tedy k rychlému a účinnému nalezení spravedlnosti, při současném zohlednění všech specifík daného případu, neboť soudci přisuzuje aktivní úlohu v uplatňování koncentrační zásady.

Jsem toho názoru, že minimálně v popsáných aspektech by se český zákonodárce měl při přípravě nové procesní úpravy civilního práva ve vztahu k zásadě koncentrace inspirovat jak občianskym súdnym poriadkom, tak civilným sporovým poriadkom.

S odstupem času bude moci navíc kriticky zhodnotit, jak se některé instituty zakotvené v nové slovenské procesněprávní úpravě osvědčily. Celkově

by tak mohl v novém českém předpise precizovat úpravu koncentrační zásady v civilním procesu.

Použité prameny a literatura

Prameny

Zákon č. 113/1895 ř. z.

Zákon č. 142/1950 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb.

Zákon č. 99/1963 Zb.

Zákon č. 182/2006 Sb.

Zákon č. 160/2015 Z. z.

Důvodová správa k zákonu č. 341/2005 Z. z

Důvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. února 2006, sp. zn. IV. ÚS 611/05 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 13/2007 [online]. [cit. 29. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. Pl. ÚS 42/08 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. Pl. ÚS 13/15 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 1. srpna 2016, sp. zn. I. ÚS 1024/15 [online]. [cit. 23. 11. 2016] Dostupný z www.profipravo.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 13. října 2016, sp. zn. I. ÚS 1261/15 [online]. [cit. 23. 11. 2016] Dostupný z www.profipravo.cz

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 27. června 2013, sp. zn. 14 Co 310/2013 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.aspi.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2002, sp. zn. 21 Cdo 426/2002 [online]. [cit. 29. 10. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003, [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2003, sp. zn. 21 Cdo 968/2003 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1839/2003 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupné z www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.beck-online.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2005, sp. zn. 29 Odo 1079/2003 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2433/2004 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. 30 Cdo 749/2005 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2006, sp. zn. 29 Odo 1059/2005 [online]. [cit. 29. 10. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2009, sp. zn. 30 Cdo 2310/2007 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. října 2009, sp. zn. 32 Cdo 2732/2009 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2011, sp. zn. 32 Cdo 2/2010 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2011, sp. zn. 28 Cdo 4084/2010 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2012, sp. zn. 26 Cdo 2168/2011 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2015, sp. zn. 30 Cdo 546/2015 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2016, sp. zn. 33 Cdo 2850/2015 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ze dne 18. ledna 2012, sp. zn. 6 M Cdo 5/2011 [online]. [cit. 27. 11. 2016] Dostupný z www.supcourt.gov.sk.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2005, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupné z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. února 2010, sp. zn. 33 Cdo 2778/2008 [online]. [cit. 24. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2010, sp. zn. 33 Cdo 315/2010 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupné z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2011, sp. zn. 29 Cdo 4209/2009 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. srpna 2014, sp. zn. 21 Cdo 2332/2014 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2015, sp. zn. 29 Cdo 303/2015 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. června 2015, sp. zn. I. ÚS 3263/13 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.codexisuno.cz

Literatura

CELERÝN, Jakub. Kdy končí první jednání z hlediska zásady koncentrace řízení? *EPRAVO.CZ*. 15. 10. 2013 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.epravo.cz

Centrum právní komparatistiky [online]. [cit. 29. 11. 2016] Dostupné z www.komparatistika.cz

Civilný sporový poriadok a zmeny v civilnom procese. Advokátska kancelária JUDr. Gabriela Semančíková, LL.M., MBA [online]. [cit. 27. 11. 2016] Dostupný z www.aks.sk

DAVID, Ludvík; IŠTVÁNEK, František; JAVŮRKOVÁ, Naděžda; KASÍKOVÁ, Martina; LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. 948 s.

DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1600 s.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 312 s.

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. 191 s.

HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. III. díl. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010, 286 s.

HRADIL, Aleš; Urbanec, David. Ústavní konformita rozsudku pro uznání. *EPRAVO.CZ*. 24. 6. 2016 [online]. [cit. 5. 11. 2016] Dostupný z www.epravo.cz

JIRSA, Jaromír. Zamyšlení nad zákonnou koncentrací – aneb, není-li koncentrace v mysli, je v zákonu k ničemu. *Právní prostor*. 22. 4. 2014 [online]. [cit. 19. 11. 2016] Dostupný z www.pravniprostor.cz

KUBEŠOVÁ, Silvia. *Koncentrace v soudním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 2012. 171 s.

PINZ, Jan. Právní principy, zásady a legis ratio. In: Jiří Boguszak a kol. *Právní principy*. Pelhřimov: Kolokvium, 1999. 231 s.

PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 344 s.

STAVINHOVÁ, Jaruška.; HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2003. 660 s.

SVOBODA, Karel. *Přehled judikatury: poučovací povinnosti soudu a koncentrace řízení*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009. 100 s.

SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád*. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s.

STERN, Henry J. Justice Delayed Is Justice Denied. *The Huffington Post*. 24. 8. 2010, [online]. [cit. 29. 11. 2016] Dostupné z www.huffingtonpost.com

ŠMÍD, Ondřej. Zásada koncentrace v civilním soudním řízení po novele č. 7/2009 Sb. *Právní fórum* 2011/3 [online]. [cit. 17. 11. 2016] Dostupný z www.aspi.cz

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část - Řízení nalézací*. Praha: Leges, 2015. 624 s.

Resumé

Zásada koncentrace jako jedna ze základních odvětvových zásad civilního procesu spočívá v povinnosti účastníků řízení vykonat určité procesní úkony ve vymezených fázích sporného řízení za účelem rychlého projednání věci a rozhodnutí soudu. Jejím smyslem je zamezit průtahům řízení a poskytnout tak účinnou soudní ochranu subjektivním soukromým právům jeho účastníků.

V platné české úpravě hraje tato zásada civilního práva významnou úlohu. Zároveň se však s některými prvky zákonné koncentrace, které se uplatňují v českém právním prostředí, pojí problematické aspekty. Jsou jimi zejména rigidita zákonné koncentrace spojená s absencí možnosti pružné reakce ze strany soudu a zakotvení fiktivního rozsudku pro uznání jako následku procesní pasivity žalovaného.

Hlavním cílem, který si autorka této práce vytyčila, je představit jednotlivé prvky koncentrace v české právní úpravě, analyzovat nedostatky, které se k nim vážou, a prostřednictvím srovnání se slovenskou úpravou koncentrace řízení navrhnout možná východiska.

V první části práce se autorka pokusila analyzovat jednotlivé prvky koncentrace v současné platné právní úpravě a dát je do historického kontextu. Zvláště se zaměřila na kvalifikovanou výzvu, přípravné jednání, rozsudek pro uznání a zákonnou koncentraci, s nimiž se dle jejího názoru hlavní problémy pojí.

Ve druhé části práce autorka použila srovnání se slovenskou právní úpravou, a to jak s donedávna platným občianskym súdnym poriadkom, který má s českým občanským soudním řádem společný historický základ, tak s civilním sporovým poriadkom, který nabyl účinnosti na Slovensku teprve v červenci letošního roku.

Prostřednictvím analýzy a komparace autorka dospěla k závěru, že hlavní problémy, s nimiž se bude český zákonodárce při přípravě nového procesního předpisu muset vypořádat, představují příliš přísný a nepřiměřený procesní následek pasivity žalovaného a nedostatek aktivní role soudu ve vztahu k zásadě koncentrace v civilním procesu.

Summary

The principle of concentration as one of the fundamental branch principles of civil proceedings consists in the obligation of the parties to perform certain procedural actions in specific stages of adversarial proceedings in order to speed up the proceedings and the decision of the court. Its purpose is to avoid delays in proceedings and provide effective judicial protection of subjective private rights of the parties.

This principle plays an important role in Czech civil law. At the same time, some elements of the statutory concentration, which apply in the Czech legal system, are connected with certain problematic aspects. These particularly include rigidity of statutory concentration associated with the absence of the possibility of court's flexible actions and the anchor of fictitious judgment by acknowledgement as a consequence of the defendant's procedural passivity.

The main goal set out by the author of this piece of work is to introduce individual elements of concentration in the Czech law, analyze their shortcomings, and propose some possible solutions through comparison with the Slovak adjustment mechanism of concentration.

In the first part, the author analyzed the individual elements of concentration in the current applicable Czech legislation and put them in historical context. The author especially focused on qualified summons, preparatory proceedings, judgment by acknowledgement and statutory concentration, with which major challenges are associated, according to the author.

In the second part, the author used the comparison with Slovak legislation, both the old one that has a common historical background with the Czech Code of Civil Procedure, as well as the completely new code of civil procedure which became effective in the Slovak Republic only in July this year.

Through comparison, the author concluded that the main problems which should be dealt with by the Czech legislator when preparing a new code of civil procedure were mostly associated with excessive and disproportionate procedural

consequence of the defendant's passivity and lack of active role of the court in relation to the principle of concentration in civil proceedings.

Klíčová slova v češtině: zásada koncentrace, občanský soudní řád, rozsudek pro uznání

Klíčová slova v angličtině: principle of concentration, Code of Civil Procedure, judgment by acknowledgement